

บทที่ 5

แนวทางจัดการเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

พระธาตุสำคัญของจังหวัดลำปาง

บทนี้เป็นการศึกษาเพื่อเสนอแนวทางจัดการเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และแสวงบุญพระธาตุสำคัญของจังหวัดลำปาง ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อต่างๆ ดังนี้

5.1 การศึกษารายละเอียดของพระธาตุสำคัญเพื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และแสวงบุญพระธาตุสำคัญของจังหวัดลำปาง

5.2 แนวทางการจัดการเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุสำคัญของจังหวัดลำปาง

5.2.1 เส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และแสวงบุญพระธาตุสำคัญของจังหวัดลำปาง

5.2.2 รายการ (Program) การเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และแสวงบุญพระธาตุสำคัญของจังหวัดลำปาง

5.2.3 สื่อการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 การศึกษารายละเอียดของพระธาตุสำคัญเพื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และแสวงบุญพระธาตุสำคัญของจังหวัดลำปาง

จากการศึกษาในบทที่ผ่านมาได้ทำการสำรวจพบว่า พระธาตุสำคัญในเขตพื้นที่ศึกษามีจำนวน 22 แห่ง และได้ทำการคัดเลือกโดยการประเมินค่าพระธาตุสำคัญที่มีคุณค่าความสำคัญและมีความโดดเด่นเป็นที่เคารพสักการะของประชาชนในท้องถิ่นจังหวัดลำปางให้ได้พระธาตุสำคัญ จำนวน 9 แห่ง เพื่อจัดการให้เป็นเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้แก่

1. พระธาตุคอนเต้า วัดพระแก้วคอนเต้าสุชาดาราม อำเภอเมือง
2. พระธาตุเจดีย์ขาว วัดเจดีย์ขาวหลัง อำเภอเมือง
3. พระธาตุปงสนุก วัดปงสนุก อำเภอเมือง
4. พระธาตุเสด็จ วัดพระธาตุเสด็จ อำเภอเมือง
5. พระธาตุม่อนพระยาแช่ วัดม่อนพญาแช่ อำเภอเมือง
6. พระธาตุคายน้อย วัดพระธาตุคายน้อย อำเภอห้างฉัตร
7. พระธาตุลำปางหลวง วัดพระธาตุลำปางหลวง อำเภอเกาะคา
8. พระธาตุไหล่หินหลวง วัดไหล่หินหลวง อำเภอเกาะคา
9. พระธาตุจอมปิง วัดพระธาตุจอมปิง อำเภอเกาะคา

ดังนั้นในหัวข้อต่อไปนี้จะเป็นการศึกษาและเก็บข้อมูลในรายละเอียดของพระธาตุสำคัญทั้ง 9 แห่ง เพื่อการจัดการสำหรับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และแสวงบุญพระธาตุสำคัญของจังหวัดลำปางต่อไป ซึ่งการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาทั้งภาคเอกสารเพื่อเก็บข้อมูลในรายละเอียดที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และประวัติความเป็นมาที่เกี่ยวข้อง และศึกษาภาคสนามใช้วิธีการสำรวจและสังเกตการณ์เชิงกายภาพ ตลอดจนสัมภาษณ์ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุ และภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละชุมชนที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุสำคัญทั้ง 9 แห่ง ผลการศึกษาดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

1. พระธาตุลำปางหลวง วัดพระธาตุลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

ภาพที่ 28 พระธาตุลำปางหลวงวัดพระธาตุลำปางหลวง

1.1 ประวัติความเป็นมาของพระธาตุลำปางหลวง เมื่อครั้งอดีตกาลก่อนสร้างเมืองเขลางค์นคร (เมืองลำปางในปัจจุบัน) บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำวัง ซึ่งเป็นคอกม่อนน้อย (เนินเขาเตี้ยๆ) ได้มีชนเผ่าเมืองชาวลัวะปลูกบ้านเรือนอาศัยอยู่ในตำนานพื้นทองพระธาตุลำปางหลวงได้กล่าวไว้ว่า เมื่อครั้งที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงตรัสรู้ได้ 25 พรรษาแล้ว พระองค์พร้อมด้วยพระอรหันต์ 4 รูป อันมีพระอานนท์ และพระเจ้าปเสนทิโกศลได้เสด็จมา โดยมาประกาศมาประทับอยู่ ณ คอกม่อนน้อยในหมู่บ้านลัมภะการิวัน จึงทำให้พระธาตุลำปางหลวงในปัจจุบัน ได้กลายเป็นเขตศักดิ์สิทธิ์ และเป็นเขตต่อการแสวงบุญ ถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางของจักรวาลของศาสนจักรในดินแดนล้านนา ที่ศาสนชนต่างเข้ามาแสวงกราบไหว้และสักการบูชา

องค์พระธาตุเจดีย์มีลักษณะทางสถาปัตยกรรม ในปัจจุบันซึ่งก่อสร้างในสมัยเจ้าหาญแต่ทว่า ได้ฐานของเจดีย์จะมีพระเจดีย์สุวรรณสีหราช หรือเจดีย์ทองคำหุ้มลึงค์ทองคำประดิษฐานขอบทองคำ ภายในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและพระเกศาธาตุของพระพุทธเจ้าเอาไว้ โดยตามตำนานพื้นเมืองในอดีตครั้งพุทธกาลที่ลัวะย้ายก่อนกับพระเจ้าปเสนทิโกศล และพระอรหันต์เจ้า ได้สร้างเป็นสถูปบรรจุเส้นเกศาธาตุของพระพุทธองค์เอาไว้ ต่อมาเมื่อมีพระอรหันต์อีก 2 องค์ คือ พระกุมารกัสปะเถระ กับพระเมฆิยะเถระได้นำเอาพระบรมธาตุพระนลาฏเบื้องขวา (กระดูกหน้าผาก) และพระบรมธาตุ พระศอกเบื้องหน้า-หลัง (ลำคอ) มาบรรจุไว้อีกในพระสถูปสูง 7 ศอก

เดิมจนกระทั่งพญาจันทเทวราช ได้มาสร้างเป็นสุวรรณสีหราชเจดีย์ขึ้น และในปีพุทธศักราช 1992 เจ้าหาญแต่ท้องจึงได้มาก่อนเป็นเจดีย์โดยก่ออิฐถือปูนขึ้น ต่อมาในสมัยหลังจึงมีการหุ้มทององค์พระเจดีย์ด้วยแผ่นทองเหลือง ทองแดง ตลอดจนทองคำ ดังปรากฏอยู่ในปัจจุบันเจดีย์พระธาตุลำปางหลวงในปัจจุบันนี้ ได้ผ่านการบูรณปฏิสังขรณ์มาแทบทุกสมัยของเจ้าเมืองผู้ปกครองนครลำปาง โดยในระยะปฏิสังขรณ์มาแทบทุกสมัยของเจ้าเมืองผู้ปกครองนครลำปาง โดยในระยะแรกเจ้าเมืองหาญศรีทตตะมหาสุรมนตรี ได้มาก่อนคืนพระธาตุ คือขยายลานพระธาตุออกไปอีกในสมัยต่อ ได้มีการสร้างลำเวียงเหล็กรั้วล้อมพระธาตุลำปางหลวงและเสาซุ้มขนาดเล็กล้อมเจดีย์อีกชั้น มุมพระธาตุ 4 มุม สร้างเป็นฉัตรทองตั้งเอาไว้อย่างงดงาม ลักษณะเจดีย์เป็นฐานสี่เหลี่ยมย่อมุม ส่วนตรงกลางเป็นลักษณะเจดีย์ทรงกลม แบ่งเป็น 3 ปล้อง ถัดขึ้นไปเป็นกลีบบัวรองรับเจดีย์ทรงระฆังระดับลายรูปดอกไม้ ส่วนบนเป็นปล้องโฉนตด้วยยอดฉัตรทองคำงดงามซึ่งเป็นแบบของศิลปะล้านนาในยุคทอง¹

1.2 ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม พระธาตุลำปางหลวง ตั้งอยู่บนดอยม่อนน้อย หรือเนินเขาเตี้ยๆ กลางเมืองโบราณลัมภะกัปปะนะคร ปัจจุบันคือบ้านลำปางหลวง หมู่ที่ 1-2 ตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง องค์พระธาตุและวัดฯ ตั้งอยู่ห่างจากตัวอำเภอเกาะคาประมาณ 3 กิโลเมตร และห่างจากตัวเมืองลำปางไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ประมาณ 18 กิโลเมตร ภายในบริเวณวัดพระธาตุลำปางหลวง มีเนื้อที่ 37 ไร่ 42 วา โดยการเดินทางไปวัดพระธาตุลำปางหลวง

1. โดยรถยนต์ส่วนตัว วัดพระธาตุลำปางหลวงตั้งอยู่ที่ ตำบลลำปางหลวง ห่างจากตัวเมืองลำปางประมาณ 18 กิโลเมตร ตามทางหลวงสายลำปาง-เถิน ถึงหลักกิโลเมตรที่ 586 เลี้ยวเข้าไปจนถึงที่ว่าการอำเภอเกาะคา จากนั้นเลี้ยวขวาเข้าไปอีก 2 กิโลเมตร ถึงทางแยกเข้าอีก 1 กิโลเมตร

2. รถโดยสาร หากเดินทางโดยรถโดยสารประจำทางสามารถใช้บริการรถสองแถวสีฟ้าที่ถนนรอบเวียงใกล้ตลาดออมสิน

1.3 ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม

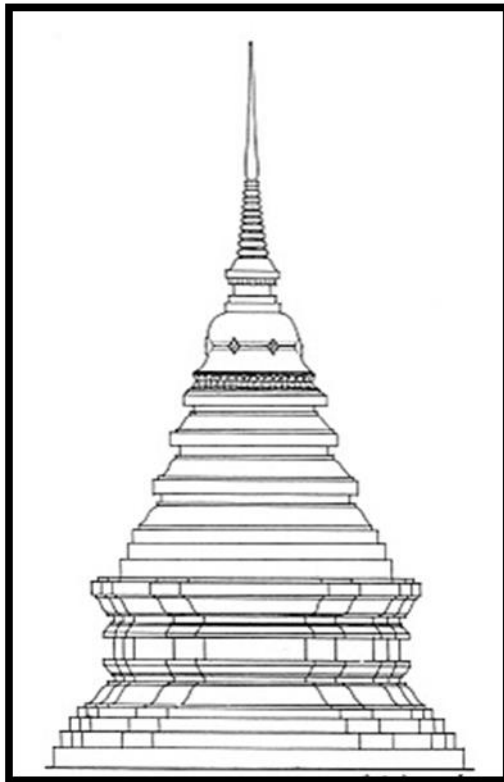
องค์พระธาตุเจดีย์มีลักษณะทางสถาปัตยกรรม เป็นเจดีย์กลมทรงระฆังคว่ำ (หรือเจดีย์ทรงกลม) มีฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัสย่อมุม เป็นแบบศิลปะล้านนา ซึ่งก่อสร้างในสมัยเจ้าหาญแต่ท้อง ด้านกว้าง ด้านยาวด้านละ 12 วา และสูง 22 วา 2 สอก ได้ฐานของเจดีย์จะมีพระเจดีย์สุวรรณสีหราชหรือเจดีย์ทองคำหุ้มสิ่งทองคำประดิษฐานผอบทองคำ ภายในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและพระเกศาของพระพุทธเจ้าเอาไว้

¹ สมัย สุทธิธรรม, พุทธเจดีย์ภาคเหนือ เล่ม 1 (จังหวัดลำปาง), (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ ที เจ เจ จำกัด, 2548), หน้า 1-49.

โดยตามตำนานพื้นเมืองในอดีตครั้งพุทธกาลที่ลัวะอ้ายกอนกับพระเจ้าปเสนทิโกศล และพระอรหันต์เจ้าได้สร้างเป็นสถูปบรรจุเส้นเกศาธาตุของพระพุทธองค์เอาไว้ ต่อมาเมื่อพระอรหันต์อีก 2 องค์ คือ พระกุมาระกัสสปะเถระ กับพระเมฆิยะเถระ ได้นำเอาพระบรมธาตุพระนลาฏ เบื้องขวา (กระดูกหน้าผาก) และพระบรมธาตุ พระศอเบื้องหน้าและหลัง (ลำคอ) มาบรรจุไว้ อีก โดยพระสถูปสูง 7 ศอก จนกระทั่งพญาจันทเทวราช ได้มาสร้างเป็นสุวรรณสีหราชเจดีย์ขึ้น เมื่อใน ปี พุทธศักราช 1992 เจ้าหาญแต่ท้องจึงได้มาก่อเป็นเจดีย์โดยก่ออิฐถือปูนขึ้น ต่อมาในสมัย หลังจึงมีการหุ้มทององค์พระเจดีย์ด้วยแผ่นทองเหลือง ทองแดง ตลอดทั้งองค์ ดังปรากฏอยู่ใน ปัจจุบันเจดีย์พระธาตุลำปางหลวงในปัจจุบันนี้ ได้ผ่านการบูรณปฏิสังขรณ์มาแทบทุกสมัยของเจ้าเมืองผู้มาครองนครลำปาง โดยในระยะปฏิสังขรณ์มาแทบทุกสมัยของเจ้าเมืองผู้มาครองนครลำปาง โดยในระยะแรกเจ้าเมืองหาญศรีทตตะมหาสุรมนตรี ได้มาก่อดินพระธาตุ คือขยายลานพระธาตุ ออกไปอีก ในสมัยต่อ ได้มีการสร้างลำเวียงเหล็กรั้วล้อมพระธาตุลำปางหลวงและเสาซุ้มขนาดเล็ก ล้อมเจดีย์อีกชั้น โดยมุมพระธาตุมีทั้ง 4 มุม สร้างเป็นฉัตรทองตั้งเอาไว้ ลักษณะของเจดีย์เป็นฐานสี่เหลี่ยมย่อมุม ในส่วนตรงกลางเป็นลักษณะเจดีย์ทรงกลม แบ่งเป็น 3 ปล้อง ถัดขึ้นไปเป็นกลีบบัวรองรับเจดีย์ทรงระฆังระดับลายรูปดอกไม้ ส่วนบนเป็นปล้อง โฉนตด้วยยอดฉัตรทองคำงดงามซึ่ง เป็นแบบของศิลปะล้านนาในยุคทอง²

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

² สมัย สุทธิธรรม, พุทธเจดีย์ภาคเหนือ เล่ม 1 (จังหวัดลำปาง), (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ ที เจ เจ จำกัด, 2548), หน้า 59-60.

ภาพที่ 29 รูปด้านพระธาตุลำปางหลวง
แหล่งที่มา : พรรณนิภา ปิณฑาณิช, 2546

ภาพที่30 พระธาตุลำปางหลวง

1.4 คติความเชื่อและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุ ความเชื่อของวัดพระธาตุลำปางหลวง ที่ถือได้ว่าเป็นปูชนียสถานที่มีประวัติอันยาวนาน และเป็นพุทธสถานคู่บ้านคู่เมืองลำปางมานับ พันปี ชาวเมืองลำปางนับแต่อดีตเป็นต้นมาได้กำหนดให้มีงานประเพณีนมัสการพระบรมธาตุ ประจำทุกปี ซึ่งถือเป็นงานประเพณีไหว้พระธาตุสืบมาปีละ 2 ครั้ง คือในเดือนยี่ของภาคเหนือ ซึ่งเรียกว่าเดือนยี่เป็ง หรือวันเพ็ญเดือนยี่ (ทางเหนือ) ประมาณเดือนพฤศจิกายนวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ ถือเป็นงานประเพณีนมัสการไหว้พระธาตุลำปางหลวง และวันปากปี คือ วันสงกรานต์ของ ขึ้นปีใหม่ของทางเหนือ ซึ่งจะเริ่มเมษายนของทุกปี และพระแก้วมรกต ส่วนเดือน 6 เหนือเป็ง จะเป็นวันงานประเพณีนมัสการพระธาตุซึ่งงานประเพณีของวัดพระธาตุลำปางหลวงเหล่านี้ เจ้าผู้ครองนครลำปางในอดีตกาลได้เป็นผู้กำหนดและกระทำสืบกันมา จนกลายเป็นงานประเพณีมา จนถึงทุกวันนี้

ภาพที่ 31 งานประเพณีสงกรานต์พระธาตุลำปางหลวง เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2557

งานประเพณีของวัดพระธาตุลำปางหลวง มีพิธีทางศาสนาทำบุญตักบาตรพิธีสงกรานต์พระธาตุเจดีย์และสงกรานต์พระแก้วมรกต ที่ถือเป็นงานใหญ่ประจำปีทีสืบทอดกันมาเป็นระยะเวลาอันนาน ทั้งชาวบ้านใกล้เคียงและที่อยู่ห่างไกลต่างก็ตั้งใจกันเดินทางมาร่วมพิธีกันเป็นจำนวนมาก โดยงานประเพณีสงกรานต์พระแก้วมรกตจะกระทำกันในวันที่ 13 เมษายนของทุกปี โดยอัญเชิญพระแก้วมรกตไปประดิษฐานที่บริเวณสวนสาธารณะห้าแยกหอนาฬิกาในเมืองลำปาง เพื่อให้ประชาชนได้สักการะและสงกรานต์ จากนั้นก็จะอัญเชิญกลับมายังวัดพระธาตุลำปางหลวงในวันเดียวกัน เพื่อให้ชาวบ้านตำบลลำปางหลวงและใกล้เคียงได้ทำพิธีสงกรานต์ตามประเพณีของท้องถิ่น จากประเพณีสงกรานต์พระแก้วที่วัดลำปางหลวงนี้อาจแตกต่างจากวัดอื่นๆ เนื่องจากชาวบ้านถือว่าน้ำที่ผ่านการสงกรานต์พระแก้วมรกตเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ หรือ “น้ำจีพระเจ้า” ที่คนเฒ่าคนแก่เรียกกัน เมื่อเสร็จพิธีแล้วชาวบ้านก็จะนำน้ำนี้ไปทำพิธีกันต่อที่บ้าน เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ครอบครัวและญาติมิตรที่นิยมกันก็จะนำไปผสมกับน้ำอาบหรือนำมารดศีรษะ

1.5 สื่อของการเรียนรู้

โดยทางวัดพระธาตุลำปางหลวง ประชาชนได้มีการยอมรับของแหล่งเรียนรู้และได้รับใบประกาศวัดพัฒนาตัวอย่างปี พ.ศ. 2520 จากกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการและได้รับใบประกาศวัดพัฒนาดีเด่นปี 2534 จากกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

จากสื่อการเรียนรู้โดยมีการนำสื่อมาพัฒนาเพื่อสร้างและกระตุ้นให้เยาวชนและผู้ที่สนใจ ได้ทำการส่งเสริมและจัดกิจกรรม เพื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ศิลปกรรม ประเพณีและพิธีกรรมของท้องถิ่นเช่นประเพณีสงกรานต์สลากภัตวันสำคัญทางศาสนาวันเข้าพรรษาฟังธรรมทุกวันพระการสมโภชบูชาพุทธรูปและการสมโภชพระธาตุเจดีย์ให้ผู้มาใช้บริการเกิดการเรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์สม่ำเสมอเช่นการพัฒนาปรับปรุงอาคารสถานที่เพื่อความสะดวกในการมาใช้บริการเช่นมีลานจอดรถปรับปรุงภูมิทัศน์ปรับปรุงวิหารพระแก้ววิหารน้ำแต้มบันไดนาคจัดลานวัฒนธรรมในส่วนของกิจกรรมการเรียนรู้/บริการความรู้เป็นการดำเนินงานของแหล่งเรียนรู้ มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อให้ประชาชนเข้ามาแสวงหาความรู้จากการนำไปใช้การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้เป็นสื่อการเรียนการสอนที่ผู้รับบริการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองโดยวิธีการค้นคว้าศึกษาดูงานและทัศนศึกษาซึ่งผู้รับบริการนำความรู้จากแหล่งเรียนรู้นำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์

1.6 สิ่งอำนวยความสะดวก สิ่งอำนวยความสะดวกที่สำคัญในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดพระธาตุลำปางหลวง มีลานจอดรถสำหรับนักท่องเที่ยวมากมาย มีร้านค้า สินค้าที่หลากหลายมีอาหารเครื่องดื่ม ของฝาก ของที่ระลึก งานหัตถกรรมต่างๆ ของชาวบ้านในพื้นที่ในท้องถิ่นมีการบริการรถม้าให้นั่ง จะนั่งถ่ายรูปอย่างเดียว หรือให้น้องม้าพาวิ่งชมบริเวณใกล้ๆ สักรอบหนึ่งก็ได้ แต่ถ้าจะถ่ายรูปรถม้าหน้าวัดอย่างเดียวก็ไม่ได้ว่าจะไรครับ เป็นภาพที่สวยงามภาพหนึ่งสำหรับที่ระลึกการมาเยือนวัดพระธาตุลำปางหลวง

ทางเข้าวัดพระธาตุลำปางหลวงมี 2 ทาง ทางนี้เข้าสู่อุโบสถ (เห็นหลังคาอุโบสถพั้นกำแพงขึ้นมา) อีกทางจะเข้าวิหารหลวงและพระธาตุลำปางหลวง ถ้าเข้าสู่บริเวณอุโบสถแล้วจะเดินไปออกอีกทางหนึ่งก็ได้ ซึ่งจะใกล้กับทางเข้าพระธาตุลำปางหลวงมากกว่าเดินออกทางเดิม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

2. พระธาตุคอนเต้า วัดพระแก้วคอนเต้าสุชาคาราม อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

ภาพที่ 32 พระธาตุคอนเต้า วัดพระแก้วคอนเต้าสุชาคาราม

2.1 ประวัติความเป็นมาของพระธาตุ พระธาตุคอนเต้า ตั้งอยู่ในเมืองโบราณเขลางค์นคร ซึ่งสร้างมาแต่ครั้งยุคเมืองหริภุญไชย และเมืองเขลางค์ ก็คือ ส่วนหนึ่งของแคว้นหริภุญไชยนั่นเอง แต่ประวัติความเป็นมาของวัดพระแก้วคอนเต้าแต่ดั้งเดิมนั้น เป็นเพียงตำนานที่เล่าสืบมา จึงไม่ปรากฏได้อย่างแน่ชัดว่าใครเป็นผู้สร้างและสร้างเมื่อใด (หลักฐานทางประวัติศาสตร์) ซึ่งน่าจะเป็นไปได้ว่าเป็นวัดเก่าแก่ที่มีมาแต่ครั้งสมัยหริภุญไชย (เมืองเขลางค์เป็นส่วนหนึ่งของหริภุญไชย) แต่ในช่วงสมัยของอาณาจักรล้านนา (ต้นกรุงรัตนโกสินทร์) วัดนี้ก็ปรากฏชื่อว่า วัดพระแก้วชมพู เพราะด้วยที่ว่าวัดนี้เคยเป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกต หรือพระพุทธรูปมหาณีรัตนปฏิมากรจากเชียงรายมาที่เมืองลำปางนานถึง 32 ปี ก่อนพระเจ้าติโลกราชจะอัญเชิญขึ้นไปประดิษฐานที่เมืองเชียงใหม่ นอกจากนี้แล้ววัดนี้ยังมีชื่อเรียกกันว่า วัดเวียงเหนือ แล้วต่อมาเรียกว่า วัดพระแก้วคอนเต้าสุชาคาราม ด้วยนำเอาวัดสุชาคารามซึ่งเป็นวัดเก่าแก่แต่เมที่ตั้งอยู่ทางทิศใต้ใกล้กับวัดพระแก้วคอนเต้ามารวมเข้าเป็นวัดเดียวกัน ซึ่งเรียกว่า วัดพระแก้วคอนเต้าสุชาคาราม มาจนถึงทุกวันนี้

มีตำนานความเชื่อเกี่ยวกับวัดพระแก้วคอนเต้าและวัดสุชาคาราม โดยที่วัดสุชาคาราม นั้น ตามประวัติกล่าวว่า คือบริเวณที่ตั้งบ้านของนางสุชาดา อุบาสิกาผู้หนึ่งของวัด ที่ได้นำแดงโม (ภาษาเหนือ คือ หมากเต้า) ลูกหนึ่งไปถวายพระเถระที่วัดพระแก้ว ๆ ครั้นผ่าแดงโมลูกนั้นออก ก็พบว่ามิมรกตอยู่ข้างใน พระเถระรูปนั้นจึงจ้างช่างให้นำมรกตนั้นไปแกะสลักเป็นพระพุทธรูป เรียกว่า พระแก้วคอนเต้า มีพุทธลักษณะเช่นเดียวกับพระแก้วมรกตที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

กรุงเทพฯ ต่อมาได้มีผู้ไปฟ้องเจ้าเมืองลำปางในขณะนั้นว่า พระเถระและนางสุชาดาเป็นชู้กัน เจ้าเมืองลำปางจึงให้จับนางสุชาดาไปประหารชีวิต ส่วนพระเถระองค์นั้นทราบข่าวก็ได้อัญเชิญพระพุทธรูปหนีไป โดยได้นำไปฝากไว้ที่วัดพระธาตุลำปางหลวงจนถึงปัจจุบัน ชาวเชียงใหม่ที่ถูกกวาดต้อนมายังเมืองเขลางค์จึงได้สร้างวัดเพื่อรำลึกถึงคุณงามความดีของนางสุชาดาหลังจากได้รับโทษประหารชีวิตด้วยความเข้าใจผิดและมาปรากฏความจริงในภายหลัง เดิมนั้นมีความเชื่อกันว่าในบริเวณที่ตั้งของวัดนี้คือบ้านและไร่แดงโมของเจ้าแม่สุชาดาในอดีตนั่นเอง ส่วนในบางที่ก็มีการสันนิษฐานเพิ่มเติมไว้ว่า น่าจะเป็นเพราะย่านนี้เป็นสวนหมากเต้า (แดงโม) และเป็นที่ดอนจึงชื่อพระธาตุว่า พระบรมธาตุดอนเต้า และตั้งชื่อวัดว่า วัดพระธาตุดอนเต้า ต่อมาเมื่อมีการประดิษฐานพระแก้วจึงเปลี่ยนชื่อเป็น วัดพระแก้วดอนเต้า³

2.2 ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม พระธาตุดอนเต้า วัดพระแก้วสุชาดาราม ตั้งอยู่ริมแม่น้ำวัง ในเขตตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปางปัจจุบัน (ซึ่งเคยเป็นบริเวณเมืองโบราณ) ระหว่างถนนพระแก้วกับถนนสุชาดา ตัดกับทางไปประตูม้า ประตูเมืองเก่า ที่ออกไปสู่วัดเจ็ดยาวหลัง และอำเภอแจ้ห่ม

การเดินทางโดยทางรถยนต์ส่วนตัว จากถนนพหลโยธิน เข้ามาตัวเมืองลำปางข้ามแม่น้ำวังตรงถนนท่ามะโอ แล้วเลี้ยวขวาเข้าถนนพระแก้ว ก็จะเห็นทางเข้าวัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดารามทางขวามือ

3.3 ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม

พระธาตุดอนเต้า เป็นเจดีย์ที่ได้มีการบูรณปฏิสังขรณ์ขึ้นมาใหม่ โดยรูปทรงสถาปัตยกรรมเป็นเจดีย์ทรงลังกาสุโขทัยผสมล้านนา โดยฐานกว้าง 13 วาถึงยอด 25วา เป็นฐานสูงต่อมumlดชั้นสูงกว่าปกติ ต่อตัวบัวมาลัยปล้องไฉนบนยอดระฆังมีขนาดใหญ่ ทำให้สัดส่วนของเจดีย์มีลักษณะมั่นคงแข็งแรง เจดีย์ก่อสร้างด้วยอิฐถือปูนตั้งแต่งองค์ระฆังไปจนถึงยอดเจดีย์ปล้องไฉนหุ้มแผ่นทองเหลือง แผ่นทองแดงมาเปลี่ยนเป็นแผ่นทองจังโกงมาหุ้มโอบไว้อย่างสวยงาม พระเจดีย์พระบรมธาตุดอนเต้าถือได้ว่าเป็นเจดีย์ที่สูงและใหญ่ที่สุดในจังหวัดลำปางปัจจุบันเป็นที่บรรจุพระเกศาธาตุของพระพุทธเจ้า 4 พระองค์ คือ

³ สมัย สุทธิธรรม, พุทธเจดีย์ภาคเหนือ เล่ม 1 (จังหวัดลำปาง), (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ ที เอ เจ จำกัด, 2548), หน้า125-128.

1. พระเกศาธาตุพระพุทธรเจ้ากุกสันตะ 8 เส้น
2. พระเกศาธาตุพระพุทธรเจ้าโกนาคมนะ 16 เส้น
3. พระเกศาธาตุพระพุทธรเจ้ากัสสปะ 32 เส้น
4. พระเกศาธาตุพระพุทธรเจ้าโคตรมะ 108 เส้น

ในปีพุทธศักราช 2531กรมศาสนาและศรัทธาประชาชน ทางวัดได้ร่วมกันบูรณปฏิสังขรณ์องค์พระธาตุอีก โดยเปลี่ยนเป็นแผ่นทองเหลืองและทองแดงมาเป็นแผ่นทองจังโก ปิดหุ้มตั้งแต่ส่วนปากระฆังไปจนถึงยอดเจดีย์

2.4 คติความเชื่อและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุ

พระธาตุคอกเต้า วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดารามนี้ ได้จัดให้มีงานเทศกาลประเพณีประจำปี นมัสการสงฆ์พระบรมธาตุคอกเต้า พระแก้วดอนเต้า ณ วัดพระแก้วดอนเต้า ในวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 เหนือ หรือตรงกับวันสงกรานต์ (เดือน 6 ใต้) ทุกปี ตรงกับเดือนพฤษภาคม ที่แต่เดิมมีประเพณีสงฆ์พระธาตุซึ่งประกอบด้วยขบวนแห่ต้นคร้วทาน ที่จัดร่วมกับวัดอื่นในตำบลเวียงเหนือเพื่อแห่ไปร่วมสงฆ์พระธาตุที่วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม ในวันวิสาขบูชา หรือที่เรียกว่า เดือนแปดเป็งปัจจุบันชุมชนจึงพยายามรื้อฟื้นกิจกรรมนี้ขึ้น โดยเพิ่มพิธีสวดเบิกเพื่อสะท้อนให้เห็นว่าความเชื่อมโยงทางสังคม ผ่านความเชื่อทางศาสนาที่ทำร่วมกัน โดยมีเจ้าผู้ครองนครลำปาง เป็นผู้ตั้งประเพณีขึ้นมาแต่ครั้งโบราณกาลแล้ว

โดยทางวัดพระแก้วดอนเต้ายังมีประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ เป็นการการแห่ผ้าผืนยาวไปบูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยการนำขึ้นห่มโอบล้อมรอบองค์พระบรมธาตุเจดีย์ ถือเป็นประเพณีของภาคใต้ จึงทำให้มีการเผยแพร่ประเพณีสู่พุทธศาสนิกชนได้นำไปยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันเมื่ออดีต การแห่ผ้าขึ้นธาตุจะกระทำโดยพร้อมเพรียงเป็นขบวนที่ดูจะเอิกเกริกเพียงขบวนเดียวแต่ในปัจจุบันนี้เนื่องจากพุทธศาสนิกชนมาจากหลายแห่ง และแต่ละคนก็จะมีการเตรียมผ้ามาเอง จึงทำให้การแห่ผ้าขึ้นธาตุไม่พร้อมเพรียง ใครจะแห่ผ้าขึ้นธาตุในเวลาใดก็ได้ตามความสะดวก⁴

⁴ อุดม เขวกิ่งศรี, ประเพณีพิธีกรรมท้องถิ่นไทย, (กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ, 2545), หน้า 66-67.

ภาพที่ 33 งานประเพณีแปดเป็งมีการบวงสรวงเทวดา อารักษ์รักษาพระธาตุคอนเต้า

ภาพที่ 34 ถวายภาพพระบฏ ตันไม้เงินทอง และผ้าห่มองค์พระธาตุคอนเต้า

ภาพที่ 35 การแห่เครื่องบูชา เครื่องหลวง ผ้าห่ม
ถวายพระธาตุคอนเต้า

ภาพที่ 36 งานประเพณีแปดเป็ง พระภิกษุสงฆ์
สามเณรและชาวบ้านได้มีการแห่เครื่องบูชา
เครื่องหลวง ผ้าห่มถวายพระธาตุคอนเต้า

2.5 สื่อการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้ของพระธาตุคอนเต้า มีศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมที่มีความหลากหลาย โดยมีการผสมผสานศิลปะล้านนา พม่า และศิลปะตะวันตกเข้าด้วยกันอย่างน่าสนใจ ดังเช่น วิหารลายคำสุชาคารามฝีมือช่างเชียงแสน ภายในมีจิตรกรรมฝาผนังโดยมีลวดทองประดับตามส่วนต่างๆงดงาม เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปเชียงแสนและยังมี พิพิธภัณฑสถานแห่งล้านนา อันเป็นแหล่งรวบรวมศิลปวัตถุแบบล้านนา เช่น สัตตภัณฑ์ เครื่องถ้วยกระเบื้อง พระพุทธรูป เป็นต้น

2.6 สิ่งอำนวยความสะดวก

วัดพระแก้วคอนเต้า มีสถานอยู่ใกล้ในตัวอำเภอเมืองเป็นสถานที่เดินทางสะดวกสบาย โดยรถส่วนตัวและรถประจำทาง คือรถสี่ล้อสีน้ำเงิน ความสะดวกสบายต่อสถานที่ที่มีห้องน้ำที่สะอาด ปลอดภัย สถานที่จอดรถสะดวกสบาย สำหรับการเดินทางภายในลำปางสะดวกสบาย ไม่พลุกพล่าน นักท่องเที่ยวสามารถเลือกใช้บริการยานพาหนะต่างๆ ได้หลายรูปแบบตามความเหมาะสม ได้แก่ รถม้า ยานพาหนะโบราณที่จัดไว้รองรับนักท่องเที่ยว มีคิวจอดประจำอยู่หลายแห่ง

คือ บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดหลังเก่า บนถนนบุญวาทย์ บริเวณหน้าโรงแรมลำปางเวียงทอง และหน้าโรงแรมทิพย์ช้าง ราคาค่าบริการอยู่ที่ 150-200 บาท ใช้เวลาประมาณครึ่งชั่วโมง เหม่าไปท่องเที่ยวยังสถานที่ต่างๆ ในตัวเมือง หรือ รถสองแถวสีน้ำเงิน เป็นรถสองแถวที่ให้บริการวิ่งตัวเมืองลำปาง จุดจอดรถ เช่น สถานีขนส่ง สถานีรถไฟ สามารถขึ้นเรียกใช้บริการได้ตลอด ราคาบริการ 20-30 บาท หรือคิดเป็นอัตราเหมาไปท่องเที่ยวยังสถานที่ต่าง ๆ

3. พระธาตุเจดีย์ขาว วัดเจดีย์ขาวหลัง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

ภาพที่ 37 พระธาตุเจดีย์ขาว วัดเจดีย์ขาวหลัง

3.1 ประวัติความเป็นมาของพระธาตุ พระธาตุเจดีย์ขาว วัดพระเจดีย์ขาวหลัง คำว่า “ขาว” แปลว่า “ขี้สับ” คำว่า “หลัง” แปลว่า “องค์” ฉะนั้น วัดเจดีย์ขาวหลัง จึงแปล ได้ว่า วัดที่มีเจดีย์ 20 องค์ จากหลักฐานการขุดพบพระเครื่องสมัย ตรีภุชโยซึ่งที่องค์พระเจดีย์ ทำให้ สันนิษฐานได้ว่า วัดนี้ สร้างมานานกว่าพันปี ได้รับพระราชทานเป็นพระอารามหลวงประเภทสามัญชั้นตรี เมื่อ ปี พ.ศ. 2550

จากประวัติมีว่า เมื่อ 500ปี หลังจากพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วมี พระอรหันต์จากอินเดียสองรูป ได้จาริกเผยแผ่พระพุทธศาสนามาถึงยังบริเวณนี้ เห็นสถานที่เงียบ สงบเหมาะที่จะบำเพ็ญธรรม จึงใช้เป็นที่พักอาศัยปฏิบัติวิปัสสนา และอบรมสั่งสอน พุทธศาสนิกชนในละแวกนั้น จนมีผู้ศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น ในครั้งนั้นพญามิลินท์ ผู้แตกฉานในหลักธรรม ได้มาสนทนาซักถามปัญหาธรรมกับพระอรหันต์เถระทั้งสองรูป และ

มีความประสงค์ที่จะทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา พระอรหันต์ทั้งสองรูปได้ใช้มือลูบศิระ
มีเส้นเกศาติดมือมารูปละสิบเส้น แล้วมอบให้พญามิลินทร พญามิลินทรได้สร้างเจดีย์ขึ้นยี่สิบองค์
แล้วนำเอาเส้นเกศาบรรจุในเจดีย์องค์ละเส้น ต่อมาคนทั้งหลายจึงเรียกวัดนี้ว่า “วัดเจดีย์ชาวหลัง”
จากหลักฐานการขุดพบพระเครื่องสมัยทวารวดีที่องค์พระเจดีย์นั้น ทำให้ได้ข้อสันนิษฐานว่าวัดนี้
สร้างมานานกว่าพันปี โดยจุดเด่นของวัดเจดีย์ชาวหลังคือ “องค์พระธาตุเจดีย์ชาวหลัง” ที่มีศิลปะ
ล้านนาผสมกับแบบศิลปะพม่า เชื่อกันว่าหากใครนับได้ครบ 20 องค์ถือว่าเป็นคนมีบุญ ช่างหมู่
พระเจดีย์มีวิหารหลังเล็ก ประดิษฐานพระพุทธรูปสำริดปางสมาธิ ศิลปะเชียงแสน ชาวบ้านเรียกว่า
“พระพุทธรูปทันใจ” พระอุโบสถหลังใหญ่ซึ่งประดิษฐานพระประธานเป็นพระพุทธรูปปางมาร
วิชัยที่มีพุทธลักษณะงดงาม บานประตูทั้งสามเป็นของโบราณ เขียนลวดลายรดน้ำละเอียดสวยงาม
เสาซุ้มประตูหน้าต่างประดับลวดลายกระจกลีเป็นลักษณะศิลปะสมัยใหม่ และที่ศาลาการเปรียญ
เรือนไม้ชั้นเดียว ด้านหลังพระอุโบสถเป็นพิพิธภัณฑสถานเขलगันครแสดงโบราณวัตถุที่ชาวบ้าน
นำมาถวาย เมื่อปี พ.ศ. 2526 ชาวบ้านได้ขุดพบพระพุทธรูปทองคำบริสุทธิ์หนัก 100 บาทสองสลึง
มามอบให้แก่ทางวัดซึ่งพระพุทธรูปองค์นี้ชื่อว่า “พระแสนแซ่ทองคำ” เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย
ศิลปะสมัยล้านนา อายุราวพุทธศตวรรษที่ 21 ขนาดหน้าตักกว้าง 9 นิ้วครึ่ง สูง 15 นิ้วเป็น
พระพุทธรูปทองคำองค์แรกที่ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณวัตถุแห่งชาติ

3.2 ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม พระธาตุเจดีย์ชาวหลัง วัดเจดีย์ชาวหลัง ตั้งอยู่ที่ ตำบล
ต้นธงชัย ห่างจากตัวเมือง 1.5 กิโลเมตร ตามถนนสายลำปาง แจ้ห่ม

3.3 ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม

องค์พระธาตุชาวที่มีศิลปะล้านนาผสมศิลปะพม่า เชื่อกันว่าหากใครนับได้ครบ 20 องค์
ถือว่าเป็นคน มีบุญ ช่างหมู่พระเจดีย์มีวิหารเก่าแก่หลังเล็กประดิษฐานพระพุทธรูปสำริดปางสมาธิ
ศิลปะ เชียงแสน ชาวบ้านเรียกว่า พระพุทธรูปทันใจ พระอุโบสถหลังใหญ่ซึ่งประดิษฐาน
พระประธาน เป็นพระพุทธรูป ปางมารวิชัยที่มีพุทธลักษณะงดงามบานประตูทั้งสามเป็นของ
โบราณ เขียนลวดลายรดน้ำละเอียด สวยงาม เสาซุ้มประตูหน้าต่างประดับลวดลายกระจกลีเป็น
ลักษณะ ศิลปะสมัยใหม่ และที่ศาลาการเปรียญ เรือนไม้ชั้นเดียว ด้านหลังพระอุโบสถเป็น
พิพิธภัณฑสถาน เขलगันครแสดงโบราณวัตถุที่ชาวบ้านนำมาถวาย เมื่อปี พ.ศ. 2526 ชาวบ้านได้
ขุดพบ พระพุทธรูปทองคำบริสุทธิ์หนัก 100 บาทสลึง มามอบให้แก่ทางวัด ซึ่งพระพุทธรูปองค์นี้

¹กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม 8, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2532),
หน้า 198-199.

เชื่อว่า พระแสนแซ่ทองคำ เป็นพระพุทธรูป ปางมารวิชัย ศิลปะสมัยล้านนา อายุราวพุทธศตวรรษที่ 21 ขนาดหน้าตักกว้าง 9 นิ้วครึ่ง สูง 15 นิ้ว เป็นพระพุทธรูป ทองคำองค์แรกที่ขึ้นทะเบียนเป็น โบราณวัตถุแห่งชาติ

ภาพที่ 38 พระธาตุเจดีย์ขาว 20 เจดีย์

3.4 คติความเชื่อและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุ

จากคติความเชื่อของพระธาตุเจดีย์นั้น โดยได้ข้อสันนิษฐานจากหลักฐานการขุดพบ พระเครื่องสมัยหริภุญไชยที่องค์พระเจดีย์นั้น ทำให้ได้ข้อสันนิษฐานว่าวัดนี้สร้างมานานกว่าพันปี โดยจุดเด่นของวัดเจดีย์ขาวหลังคือ “องค์พระธาตุเจดีย์ขาวหลัง” ที่มีศิลปะล้านนาผสมกับแบบ ศิลปะพม่า เชื่อกันว่าหากใครนับได้ครบ 20 องค์ถือว่าเป็นคนมีบุญ

ประเพณีและพิธีกรรมสักการะ พระธาตุเจดีย์ขาว ของวัดเจดีย์ขาว คือ ในวันที่ 15 เมษายนของทุกๆปี จะมีการประเพณีประจำปี พิธีสงฆ์พระเจ้าแสนแซ่ทองคำ และในวันนั้นจะมีพิธีถอดสลักเปิดพระเศียร เพื่อนำพระบรมธาตุจากผอบมาสรงน้ำได้จัดให้มีงานประเพณีขึ้น ในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 9 ของทุกปี ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมและจารีตประเพณีท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ ของชุมชน ที่ได้สืบสานต่อกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ จวบจนถึงปัจจุบัน โดยมีความเชื่อตาม ประเพณีว่า เพื่อเป็นการสักการะพระธาตุเจดีย์ทั้ง 20 หลัง ซึ่งถือเป็นปูชนียสถานอันเก่าแก่ และ นับเป็นโบราณสถานที่สำคัญของจังหวัดลำปางและชาวพุทธทั่วไป ตลอดจนเพื่อสักการะพระบรม

อิฐชาตุ ดังนั้นการสร้งน้ำพระชาตุ จึงเปรียบเสมือนการ ได้สร้งน้ำพระพุทธรเจ้า หรือพระอรหันต์
ทั้งหลาย

ภาพที่ 39 ประเพณีสร้งน้ำพระชาตุเจดีย์ชาวหลังและสร้งน้ำพระพุทธรูปแสนแ่งทองคำ และ
พิธีอัญเชิญน้ำสร้งพระราชทานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2557
ที่มา สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดลำปางในเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 57

3.5 สื่อของการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้ของพระชาตุเจดีย์ชาว วัดเจดีย์ชาวหลังพิพิธภัณฑสถาน เขตกลางนครแสดง
โบราณวัตถุที่ชาวบ้านนำมาถวาย เมื่อปี พ.ศ.2526 ชาวบ้านได้ขุดพบ พระพุทธรูปทองคำบริสุทธิ์
หนัก 100 บาทสลึง มามอบให้แก่ทางวัด ซึ่งพระพุทธรูปองค์นี้ชื่อว่า พระแสนแ่งทองคำ เป็น
พระพุทธรูป ปางมารวิชัย ศิลปะสมัยล้านนา อายุราวพุทธศตวรรษที่ 21 ขนาดหน้าตักกว้าง 9 นิ้ว
ครึ่งสูง 15 นิ้ว เป็นพระพุทธรูป ทองคำองค์แรกที่ขึ้นทะเบียนเป็น โบราณวัตถุแห่งชาติ โดยโครงการ
สืบสานประเพณีดีกลองปู่จาความสำคัญกับการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพชีวิตและสภาพความ
เป็นอยู่ของชุมชนและสังคมให้ดีขึ้น อาทิ โครงการก่อสร้างอาคารเรียน ห้องสมุด จัดหาอุปกรณ์
หนังสือและสื่อการสอน การมอบทุนการศึกษาอย่างต่อเนื่องแก่เยาวชนทั่วประเทศ รวมถึง
โครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติ 1 ล้านไร่ และโครงการรักษป่าสร้างคน 84 ตำบลวิถีพอเพียง

ที่ได้นำแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำรงชีวิตของชาวบ้านและชุมชนให้มีสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่เข้มแข็งอีกด้วย

3.6 สิ่งอำนวยความสะดวก เป็นสถานที่ที่อยู่นอกเมือง แต่สามารถเดินทางโดยใช้บริการยานพาหนะโดยรถส่วนตัว หรือรถสองแถวสีน้ำเงิน เป็นรถสองแถวที่ให้บริการวิ่งตัวเมืองลำปาง จุดจอดรถ เช่น สถานีขนส่ง สถานีรถไฟ สามารถขึ้นเรียกใช้บริการได้ตลอด ราคา 20-30บาท หรือคิดเป็นอัตราหมาไปท่องเที่ยวยังสถานที่ต่างๆ

4. พระธาตุไหล่หิน วัดไหล่หินหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

ภาพที่ 40 พระธาตุไหล่หิน วัดไหล่หินหลวง

4.1 ประวัติความเป็นมาของพระธาตุ

พระธาตุวัดไหล่หิน เป็นชื่อที่ชาวบ้านเรียกกันในปัจจุบัน ซึ่งมีชื่อที่เป็นทางการว่า “วัดเสลารัตนปัพพะตาราม” หรือ “วัดไหล่หินหลวงแก้วช้างยืน” บางครั้งชาวบ้านรุ่นก่อนๆ ก็จะเรียกว่า “วัดป่าหิน” หรือ “วัดม่อนหินแก้ว” วัดไหล่หินสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 218 หากจะนับอายุประวัติศาสตร์ของชาติไทยก็น่าจะถือกำเนิดก่อนประเทศไทย และหากจะเปรียบเทียบกับยุคกรุงศรีอยุธยาที่ไทยเสียดังครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2112 ก็ถือว่าเกิดก่อนยุคนั้นมานานทีเดียว หรือถ้าจะเปรียบเทียบกับอาณาจักรล้านนา ในสมัยของพญามังรายที่ปกครองล้านนามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 1802 ก็ถือว่าเกิดก่อนยุคล้านนนานับเป็นพันๆ ปี

ตำนานการสร้างวัดได้กล่าวอ้างถึง “พระมหาป่า” หลายรูปซึ่งเป็นเจ้าอาวาสที่ถือ
ธุดงค์วัตรเป็นหลักปฏิบัติในการสืบทอดพระศาสนา แต่มีพระมหาป่ารูปหนึ่งที่ชาวบ้านให้ความ
เคารพศรัทธาคือ “พระมหาป่าเกสร ปัญโญ” (ครูบาศิลาธรรมเจ้า) นอกจากนี้ท่านได้ประพฤติปฏิบัติ
สมณธรรมอย่างจริงจัง โดยปฏิบัติอยู่ที่ถ้ำสูงจนจิตเป็นสมาธิได้ญาณสมบัติอภิหารเป็น
อัจฉริยะ” ด้วยพระจริยวัตรของท่านจึงทำให้มีผู้คนเลื่อมใสศรัทธา ไม่เพียงแต่คนในท้องถิ่นแต่ได้
เลื่องลือไปถึงถิ่นอื่นๆ จนถึงเมืองเชียงตุงซึ่งตามประวัติกล่าวว่าเจ้าฟ้าเมืองเชียงตุงได้มาสร้างวิหาร
ที่วัดไหล่หินหลวง ต่อมาภายหลังเจ้าบุญวาทย์วงศ์มานิต ได้มาสร้างโบสถ์รวมทั้งผู้คนจากในชุมชน
และที่อื่นๆ ได้เข้ามาบูรณปฏิสังขรณ์วัดไหล่หินให้มีสภาพสมบูรณ์⁶

4.2 ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม

พระธาตุวัดไหล่หินหลวง ตั้งอยู่ที่ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปางวัดนี้มีเนื้อ
ที่ธรณีสงฆ์ประมาณ 50 ไร่เศษ โดยการเดินทางจากที่ว่าการอำเภอเกาะคาเข้าทางเดียวกับวัดพระธาตุ
ลำปางหลวง 1 กิโลเมตร และแยกซ้ายอีก 6 กิโลเมตร (เส้นทางเดียวกันกับทางเข้าวัดพระธาตุลำปาง
หลวง แล้วมีทางแยกในหมู่บ้านไหล่หิน)

4.3 ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม

พระธาตุวัดไหล่หินหลวง มีลักษณะพระธาตุเจดีย์ แบบศิลปะล้านนาซึ่งเชื่อว่าบรรจุ
พระบรมสารีริกธาตุ ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่มีรูปแบบจำลองเป็นแบบภูมิจักรวาล คือวิหาร
เปรียบเสมือนชมพูทวีป เจดีย์เปรียบเหมือนเขาพระสุเมรุ และลานทรายเปรียบเสมือนมหานที
สี่พันคร ถือได้ว่า เจดีย์เป็นสิ่งก่อสร้างอย่างหนึ่ง ที่สำคัญทางศาสนาเป็นสถานที่ ตามความเชื่อที่ว่า
ภายในเจดีย์นั้นได้บรรจุพระอัฐิของพระพุทธเจ้า ประชาชนจะทำการสรงน้ำเจดีย์ โดยการเดินสาด
น้ำไปรอบๆ องค์เจดีย์ และอธิษฐาน เป็นการสักการะ บูชาพระพุทธเจ้า โครงฐานของเจดีย์จะมีรูปปั้น
ของสัตว์ในสมัยก่อน 12 ราศี และเจดีย์แห่งนี้ยังเป็นแบบอย่างของสถาปัตยกรรมที่สำคัญทาง
ประวัติศาสตร์ของวัดแทนบูชาจะถูกสร้างตามแบบสถาปัตยกรรมในสมัยก่อน

⁶ กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม 8, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2532),
หน้า 109-110.

4.4 คติความเชื่อและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุ

ตามคติความเชื่อในอดีตครั้งที่พม่าเรืองอำนาจ อาณาจักรล้านนาตกเป็นเมืองขึ้นของพม่านาน ถึงเกือบสองร้อยปี ด้วยเหตุนี้จึงรับเอาศิลปวัฒนธรรมของพม่าเข้ามาไม่น้อย อย่างเช่นการปั้นรูปสิงห์เฝ้าหน้าประตูวัด มีการสืบทอดต่อกันมาอีกหลายชั่วอายุคน เราจึงมักจะได้เห็นรูปปั้นสิงห์ ตามวัดต่างๆ ในภาคเหนือ มีคติความเชื่อว่า สิงห์มีพลังและอำนาจ มีความซื่อสัตย์สามารถคุ้มครอง ปกป้องรักษาอารามต่างๆ ได้ ดังนั้นจึงไม่แปลกใจที่จะพบรูปปั้นสิงห์โบราณที่วัดไหล่หินหลวงแห่งนี้

ตามคติความเชื่อรูปปั้นหมาพรานในอดีตแต่โบราณกาล มีตำนานเล่าต่อกันมาว่าที่ชุมชนใกล้วัดไหล่หินหลวง มีหมาของนายพรานตัวหนึ่ง มีความเก่งกาจในหลายๆด้านมาวันหนึ่งได้สร้างวีรกรรม เข้าต่อสู้กับเสือ เพื่อช่วยชีวิตนายของมัน จนเสือพ่ายแพ้ไป และตัวของมันเองก็จบชีวิตลงจึงได้รับการยกย่องจากชาวบ้าน ปั้นรูปปั้นไว้ที่ซุ้มประตูโขง เพื่อทำหน้าที่คุ้มรกรักษาวัดไหล่หินหลวงแห่งนี้ด้วย

ตามคติความเชื่อในเรื่องภูซางฮีน สร้างเป็นที่ระลึกเพื่อแสดงว่าในโบราณ มีขบวนช้างแห่พระธาตุ ผ่านหน้าวัดไหล่หินแห่งนี้ แต่ช้างไม่ยอมเคลื่อนย้ายไปไหนฮีนนิ่งอยู่กับที่เป็นเวลานานสองนาน กระทั่งต้องทำพิธี จึงเคลื่อนต่อไปได้ ภายหลังชาวบ้านจึงสร้างกู่จำลองไว้จึงเป็นที่มาของชื่อวัด อีกหนึ่งชื่อวัดไหล่หินหลวงแก้วซางฮีน⁷

ประเพณีงานสงฆ์น้ำพระธาตุวัดไหล่หิน ถือว่าเป็นงานที่ชาวล้านนาให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งด้วยความเชื่อว่าถ้าหากได้ไปสักการบูชาจะเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต มีอานิสงฆ์แรงกล้านำพาดวงวิญญาณสู่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ในที่สุด

4.5 สื่อของการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ของวัดไหล่หินหลวง ได้แก่พิพิธภัณฑวัดไหล่หิน ถือได้ว่าเป็นรากเหง้าของถิ่นเกิดของชุมชนบ้านไหล่หินพิพิธภัณฑวัดไหล่หินหลวงได้บอกถึงเรื่องราวต่างๆ ที่บันทึกวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นตั้งแต่อดีต จนมาถึงปัจจุบันซึ่งจะมีคุณค่าต่อผู้ที่สนใจและจะมีความหมายและมีคุณค่ามากยิ่งขึ้นถือได้ว่าวัดเป็นจุดศูนย์กลางของจิตใจในการดำเนินชีวิตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันที่ผันผวนอยู่ตลอดเวลาฉะนั้นคนในท้องถิ่นต้องช่วยกันเพราะพิพิธภัณฑคือรากเหง้าของถิ่นเกิดถิ่นกำเนิดของคนไหล่หิน

⁷ กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม 8, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2532), หน้า 109-110.

สื่อการเรียนรู้ในทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม คือ ในส่วนของซุ้มประตูโงง ลักษณะเป็นซุ้มทรงปราสาทสกุลช่างลำปาง ตกแต่งด้วยลายปูนปั้นที่ตัวอาคารเป็นลายบัวคอ เลื้อยลายประจายามและลายบัวเชิงล่าง ชั้นหลังคาตกแต่งปูนปั้นด้วยลายพญานาค รูปหงส์ ตัวหงา และลายพันธุ์พฤกษา ด้านข้างประตูทั้งสองมีรูปกนินรีแบบนูนต่ำประดับอยู่ ส่วนหน้าบันทำเป็น ลายปูนปั้นแบบนูนต่ำตกแต่งด้วยภาพเขียนสี ลักษณะเด่นของซุ้มประตูโงงวัดไหล่หินที่แปลกกว่า วัดอื่นก็คือ การประดับชั้นหลังคาด้วยรูปสัตว์ที่ทำด้วยดินเผาเคลือบ

4.6 สิ่งอำนวยความสะดวก สิ่งอำนวยความสะดวกของพระธาตุวัดไหล่หิน อำเภอเกาะกา เป็นสถานที่ที่อยู่นอกเขตอำเภอเมืองลำปาง โดยการเดินทางควรใช้รถส่วนตัว เพื่อความ สะดวกสบายต่อการ ไปสักการบูชา

5. พระธาตุจอมปิง วัดพระธาตุจอมปิง อำเภอเกาะกา จังหวัดลำปาง

ภาพที่ 41 พระธาตุจอมปิง วัดพระธาตุจอมปิง

5.1 ประวัติความเป็นมาของพระธาตุ พระธาตุจอมปิง เป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่งของดินแดน ล้านนา ตามประวัติสันนิษฐานว่าสร้างใน พ.ศ. 2050 หรือเมื่อ 500 ปีก่อน สมัยพระเจ้าติโลกราช กษัตริย์เมืองเชียงใหม่ ตามประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน เดิมชื่อ “บ้านจุ่มปิ้ง” ตามตำนานมีการ นำพระพุทธรูปลงเรือมาถึงหน้าวัดจอมปิง (ในปัจจุบัน) พระพุทธรูปได้จมน้ำ หายอย่างไรก็ไม่เจอ เลยเรียกที่นี่ว่า “จุ่มปิ้ง” (หมายถึงจมนหายไปเลย) ต่อมากลายเป็นจอมปิงในช่วงเวลาที่พระนางจาม

เทวีได้เสด็จละโว้ขึ้นมาเป็นปฐมกษัตริย์ปกครองเมืองหริภุญไชย พระนางได้สถาปนาให้หริภุญไชยมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก โดยทรงปกครองแคว้นปรีภุญไชยด้วยทศพิธราชธรรม พระนางทรงสั่งสอนบรรดาเสนาอำมาตย์ข้าราชการ ตลอดจนพสกนิกรทั้งหลายให้ประพฤติปฏิบัติตนตั้งอยู่ในศีลธรรมอันดีเสมอมาในการเสด็จขึ้นมาปกครองเมืองหริภุญไชยนั้น พระนางได้ทรงนำพุทธศาสนามาเผยแผ่ยังดินแดนล้านนาอีกด้วยซึ่งจะเห็นได้จากที่พระนางจามเทวีเสด็จไป ณ ที่แห่งใดก็จะทรงสร้างหรือสถาปนาพระอารามเจดีย์หรือพุทธรูปขึ้นเสมอ หลังจากที่หริภุญไชยเป็นปึกแผ่นมั่นคงแล้วพระนางจามเทวีก็ทรงอนุญาตให้พระโอรสองค์เล็กลงมาสร้างเมืองขึ้นใหม่บริเวณลุ่มแม่น้ำวัง คือ เมืองเขลางค์นครด้วยความช่วยเหลือขอสุพรรณภูมิและพรานเขลางค์ชาวลัวะที่อาศัยอยู่บริเวณนั้นมาก่อน ซึ่งถือเป็นการขยายอาณาเขตหรือพระราชอำนาจของพระนางลงมาทางใต้เขตลุ่มแม่น้ำวัง ในช่วงเวลานั้นพระนางก็ทรงเจ้⁸

5.2 ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม พระธาตุจอมปิง ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 บ้านจอมปิงตำบลนาแก้ว อำเภอกะคา จังหวัดลำปาง เป็นตำบลนาแก้วทางฝั่งทิศตะวันตก ส่วนตำบลนาแก้วด้านทิศตะวันออกจะอยู่คนละฝั่งแม่น้ำ การเดินทางจากตัวเมืองลำปางก็จะใช้ระยะทางประมาณ 18 กิโลเมตร ถึงหน้าตลาดอำเภอกะคา เลี้ยวอีกนิดก็ข้ามสะพานแม่น้ำวัง จากนั้นมาอีกประมาณ 300 เมตรก็จะถึงสามแยกตรงที่ว่าการอำเภอกะคา (หลังเก่า) เลี้ยวซ้ายก็จะไปวัดพระธาตุจอมปิงใช้ระยะทางประมาณ 14 กิโลเมตร

5.3 ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม พระธาตุจอมปิง เป็นเจดีย์ศิลปะแบบล้านนาขนาดเล็ก การสร้างไม่ปรากฏหลักฐานก่อนอิฐถือปูน โดยมีฐานสี่เหลี่ยมกว้างด้านละ 17 เมตร สูง 34 เมตร ส่วนตรงกลางและยอดเป็นทรงกลมคั่นปล้องโฉน และรูปประฆังคว่ำ ส่วนคอระฆังทำเป็นฐานเหลี่ยมย่อมุมรองรับโฉนไปจนถึงสวมไว้และถูกฟ้าผ่าเมื่อปีพุทธศักราช 2500 จึงได้ถูกบูรณะใหม่อีกครั้ง ตำนานกล่าวไว้ว่า เป็นเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ (ส่วนซี่โครง) ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปัจจุบันได้มีการสร้างรั้วลวดลายสวยงามรอบองค์พระธาตุ มุมทั้งสี่ก่อเป็นแท่นรูปสิงห์ศิลปะสิงห์ของพม่า ที่มีความสวยงามทางสถาปัตยกรรมโดยพระธาตุเจดีย์ตั้งอยู่ทางเนินด้านหลังของวิหารหลังใหญ่ภายในวัด ซึ่งเป็นลักษณะการวางผังของการ

⁸ สมัย สุทธิธรรม, พุทธเจดีย์ภาคเหนือ เล่ม 1 (จังหวัดลำปาง), (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ ที เอ เจ จำกัด, 2548), หน้า 83-90.

5.4 คติความเชื่อและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุ

ประเพณีเดือนแปดเป็งวัดพระธาตุจอมปิงประเพณีที่สำคัญของตำบลนาแก้วและของวัดพระธาตุจอมปิงบ้านจอมปิงหมู่ที่ 6 คือ ประเพณีเดือนแปดเป็งตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนแปดเหนือหรือเดือนหกใต้หรือประมาณเดือนพฤษภาคมของทุกปีเมื่อในอดีตจะมีการจุดบั้งไฟแต่ปัจจุบันงานประเพณีเดือนแปดเป็งของวัดพระธาตุจอมปิง ได้ยกเลิกการจุดบั้งไฟไปแล้วเนื่องจากความหนาแน่นของชุมชนโดยรอบมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นโดยปัจจุบันในแต่ละหัววัดในเขตพื้นที่อำเภอเกาะกาจังหวัดลำปาง มีการจัดงานแห่ขบวนครัวตานของชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านจากหัววัดต่าง ๆ เข้ามาที่วัดพระธาตุจอมปิงเป็นประเพณีที่สืบทอดวัฒนธรรมระหว่างชาวบ้านที่มีความศรัทธาต่อวัดพระธาตุจอมปิงเป็นความศรัทธาที่ยืนอยู่บนพื้นฐานความร่วมมือของชาวบ้านภาครัฐองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชนของอำเภอเกาะกา โดยความเชื่อที่เกิดจากความมหัศจรรย์ของพระธาตุที่ได้ตกบนพื้นอุโบสถ ได้ปรากฏภาพเงาสีของพระธาตุที่เกิดขึ้นภายในอุโบสถนี้ ซึ่งเกิดจากการหักเหของแสงที่ลอดเข้ามาทางช่องหน้าต่างไม้ โดยมีรูเล็ก ๆ สำหรับรับภาพ จนแสงตกกระทบลงบนพื้นจึงเกิดเป็นภาพเงาสีหัวกลับสวยงาม ท่ามกลางความมืดสนิทภายในอุโบสถ⁹

5.5 สื่อของการเรียนรู้

พิพิธภัณฑ์ของวัดพระธาตุจอมปิง เป็นที่เก็บรวบรวมโบราณวัตถุต่างๆ มากมายที่อยู่ในพื้นที่และนอกเหนือพื้นที่ เช่น เครื่องถ้วย เครื่องประดับ ลูกปัดหิน ลูกกระพรวนสำริด และเครื่องใช้สอยต่างๆ โบราณวัตถุต่างๆ

สื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับ “เงาพระธาตุ” ถือเป็นความมหัศจรรย์ของพระธาตุที่ได้ตกบนพื้นอุโบสถซึ่งถือได้ว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ผู้สนใจเข้ามาศึกษาหาความรู้จากคนเฒ่าคนแก่ที่ได้ถ่ายทอดการบอกเล่าในอดีต

⁹ สมัย สุทธิธรรม, พุทธเจดีย์ภาคเหนือ เล่ม 1 (จังหวัดลำปาง), (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ ที เจ เจ จำกัด, 2548), หน้า 83-90.

5.6 สิ่งอำนวยความสะดวก

สิ่งอำนวยความสะดวกของพระธาตุจอมปิง อำเภอเกาะคา เป็นสถานที่ที่อยู่นอกเขตอำเภอเมืองลำปาง โดยการเดินทางควรใช้รถส่วนตัวหรือรถสองแถว เพื่อความสะดวกสบายต่อการไปสักการบูชา อาจจะเหมารถสองแถวสีน้ำเงิน เป็นรถสองแถวที่ให้บริการวิ่งตัวอำเภอนาแก้ว ผ่านพระธาตุจอมปิง สามารถขึ้นเรียกใช้บริการได้ตลอด ราคาบริการ 50-60 บาท หรือคิดเป็นอัตราเหมาไปท่องเที่ยวยังสถานที่ต่าง ๆ

6. พระธาตุม่อนพญาแช่ วัดม่อนพญาแช่ ตำบลพิชัย อำเภอเมืองลำปาง

ภาพที่ 42 พระธาตุม่อนพญาแช่ วัดม่อนพญาแช่

6.1 ประวัติความเป็นมาของพระธาตุ

พระธาตุม่อนพญาแช่ ตั้งอยู่บนภูเขาสูงชื่อม่อนไก่เขี่ย หรือคอยักษ์สะกิดติ หรือเขลางค์บรรพต โดยตามตำนานพระธาตุม่อนพญาแช่ หรือวัดม่อนพญาแช่ ที่มาของชื่อ “ม่อนพญาแช่” พระธาตุม่อนพญาแช่ “วัดม่อนพญาแช่” ประดิษฐานพระเกศาธาตุ 8 เส้น พระบรมธาตุส่วนเล็บ และพระบรมธาตุน้ำบัววนพระโอรสขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เดิมถูกทำลายในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 และได้รับการบูรณะขึ้นใหม่ในปี พ.ศ. 2498

ประกาศขึ้นทะเบียนในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 52 ตอนที่ 75 ลงวันที่ 8 มีนาคม 2478 ทุกปีจะมีงานนมัสการพระธาตุในวันแรม 8 ค่ำ เดือน 7 เหนือ (ตรงกับเดือน 9)¹⁰

6.2 ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม พระธาตุม่อนพระยาแช่ วัดม่อนพระยาแช่ ตั้งอยู่เลขที่ 279 หมู่ 1 ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จากถนนพหลโยธินจนเข้าถึงวัดม่อนพระยาแช่ รวมระยะทาง 5 กิโลเมตร

6.3 ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม พระธาตุม่อนพระยาแช่ และพระอุโบสถ ตั้งอยู่บนภูเขาสูง เดินขึ้นบันได 585 ขั้น รถยนต์ขึ้นไม่ได้

6.4 คติความเชื่อและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุ มีการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ประเพณีมีการสงฆ์พระธาตุเป็นประจำทุกๆ ปีทุกปีวันแรม 8 ค่ำ เดือน 7 เหนือ (ตรงกับเดือน 9)

6.5 ชื่อของการเรียนรู้ เป็นสถานที่ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในวัดม่อนพระยาแช่ มีดังนี้

1. พระธาตุม่อนพระยาแช่ และพระอุโบสถ ตั้งอยู่บนภูเขาสูง
2. บ่อน้ำสองพี่น้อง มี 2 บ่อ ถือว่าเป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ อยู่ชายเขา ด้านล่างพระธาตุ น้ำในบ่อจะไม่แห้งทั้งปี
3. บรรณศาลาสุพรรณฤทัย (พระฤทัยองค์ที่ 5 ที่ดูแลพระธาตุม่อนพระยาแช่)
4. ศาลาเกษม-โชติ เป็นที่ประดิษฐานรูปปั้นหลวงพ่อกษม เขมโก และพระครูประโชติ คณารักษ์
5. เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติและในวนอุทยานม่อนพระยาแช่

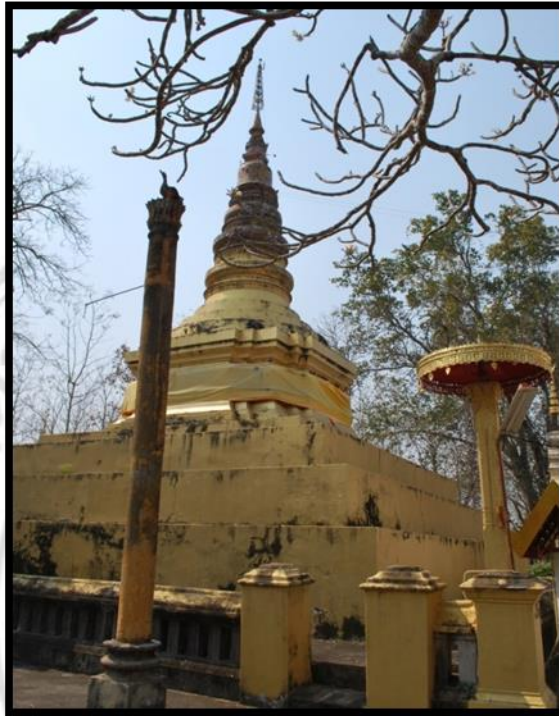
6.6 สิ่งอำนวยความสะดวก

สิ่งอำนวยความสะดวกของพระธาตุม่อนพระยาแช่ อำเภอเมืองลำปาง เป็นสถานที่ที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองลำปาง แต่การเดินทางที่จะเข้าไปสักการะพระธาตุม่อนพระยาแช่นั้นควรใช้รถส่วนตัวมากกว่ารถประจำทาง เพื่อความสะดวกสบายต่อการ เพราะเส้นทางนั้นเป็นเส้นทางที่อยู่นอกเขตสำหรับที่รถประจำทางจะเข้าถึงได้ การเข้าไปสักการะพระธาตุม่อนพระยาแช่นั้นต้องเดินขึ้นบันได 585 ขั้น รถยนต์ขึ้นไม่ได้

¹⁰ กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม 8, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2532), หน้า 216.

7. พระธาตุคายน้อยวัดพระธาตุคายน้อย อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

ภาพที่ 43 พระธาตุคายน้อย วัดพระธาตุคายน้อย

7.1 ประวัติความเป็นมาของพระธาตุ

พระธาตุคายน้อยเกิดปรากฏการณ์เมื่อในวันอังคารขึ้น 15 ค่ำ ของทุกเดือนชาวบ้านสันทราย (บ้านทรายคำเดิม) ได้เห็นรัศมีแสงสว่างปรากฏขึ้นที่วัดคายน้อย ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร ชาวบ้านเห็นเป็นปาฏิหาริย์จึงตกลงกันมานิมนต์พระอาโนจัย วัดปงสนุก ขึ้นไปพักที่วัดคายน้อย เพื่อเตรียมตัวประกาศเชิญชวนแก่ชาวบ้านใกล้เคียงและหมู่บ้านใกล้เคียงจัดหาเครื่องไทยทานพร้อมทั้งตุงเหล็ก ตุงทอง ตุงเงิน ตุงทรายต่อมาในวันพุธ เดือน 8 ขึ้น 8 ค่ำ จุลศักราช 1257 (พ.ศ. 2439) ตรงกับปีมะแม จึงได้เชิญเจ้าแก้ว และเจ้านายที่อยู่ใกล้เคียงให้มาร่วมงาน จากนั้นได้จัดเตรียมเครื่องไทยทาน และตุงทั้ง 4 ถวายแต่ท้าวทั้ง 4 ทิศ (ท้าวจตุโลกบาล) รวมทั้งมหาพรหมครูบาอาจารย์ และร่วมกันอาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ขอให้ลดบันดาลให้พวกข้าพเจ้าผู้ที่อยู่แห่งองค์พระธาตุของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หลังจากที่ได้อาราธนาเสร็จแล้วพระอาโนจัยและพระภิกษุ และคุณนายชาวบ้านหญิงชายได้ลงมือขุดค้น รื้อถอนรากไม้และเศษอิฐแล้วนำมาคัดแยกเป็นแต่ละชนิด แล้วนำมารวบรวมแยกเป็นประเภทอิฐ หิน และขุดค้นเรือขึ้นมาจนถึงวันพุธ แรม 7 ค่ำ เดือน 8 ชาวบ้านบ้านแม่ป๋ม ได้ขุดพบขุมยนต์ซึ่งก่อไว้ด้วยคอนกรีตจึงจัด

แฉะแล้วทพจนแตกจึงเห็นเป็นเรืออยู่ภายในภายในเรือประดิษฐานด้วยเจดีย์ทองคำ (พระธาตุเจ้าองค์คำ) ภายในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ มี 6 สี เช่น ขาว เหลือง แสด แดง ชมพู และส้ม ลักษณะเท่าเมล็ดข้าวเปลือกบ้าง เมล็ดข้าวสารหักครึ่งบ้าง เท่าเมล็ดงาหรือเมล็ดผักกาดก็มี นับรวมกันได้ 322,200 เมล็ด (ดวง) จึงได้นำมารวมกันและนำไปเก็บไว้ที่วัดคายน้อยต่อมาในวันรุ่งขึ้น (วันพฤหัสบดี เดือน 8 แรม 8 ค่ำ) พระภิกษุและชาวบ้านได้ร่วมมือสร้างหอบประธาเสร็จแล้วจึงอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุไปประดิษฐานไว้ในหอบประธาที่สร้างนั้น จึงจัดพิธีสงฆ์พระธาตุ โดยเริ่มตั้งแต่ ขึ้น 8 ค่ำ เดือน 8 (ภาคเหนือเรียกว่าออก 8 ค่ำ เดือน 8) จนถึงวันพุธ ขึ้น 13 ค่ำ เดือน 9 ปีฉลู (ภาคเหนือเรียกว่า เดือน 9 ออก 13 ค่ำ วันพุธ ปีเป่า) จากนั้นขึ้น 13 ถึง 15 ค่ำ เดือน 9 จึงนำพระบรมสารีริกธาตุเข้ามาในเวียงละกอน เพื่อให้พระองค์เจ้าหลวงนรชนันชัยสุวดี ได้สักการบูชา สงฆ์ และได้แบ่งพระบรมสารีริกธาตุไว้บางส่วนที่วัดปงสนุก (ดอยปงสนุกเดิม) ในขณะที่สงฆ์ พระบรมสารีริกธาตุ พระเมืองแก้ว (เจ้าบุญเลิศ) ได้ถวายผอบทองคำ (ภาคเหนือเรียกว่า ผอบคำ) เพื่อให้พระบรมสารีริกธาตุที่แบ่งไว้ จากนั้นจึงได้เกิดปาฏิหาริย์มีลม ฝน ฟ้าร้อง ฟ้าแลบ ท้องฟ้ามืดมิด คนล้านนาได้แสดงเป็นสักขีในการถวายทาน ในวันรุ่งขึ้น (วันศุกร์ เดือน 9 แรม 1 ค่ำ) พระอาโนจัย (วัดปงสนุก) โดยตามทางก็มีเจ้าหัวเมืองต่างๆ คณะพระภิกษุ และชาวบ้านบริเวณใกล้เคียง ต่างพากันมานมัสการและสงฆ์พระบรมสารีริกธาตุและได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุกลับมายังวัดคายน้อย จากนั้นจึงอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุเข้าสู่วัดสันทราย ต่อมา เจ้าอาวาสวัดสันทราย พร้อมด้วยศรัทธาทั้งหลายได้ตกแต่งเครื่องไทยทาน ไปน้อมถวายพระบรมสารีริกธาตุ และอาราธนาพระบรมสารีริกธาตุ มาประดิษฐานที่วัดคายน้อย และเริ่มก่อสร้างพระธาตุคายน้อย ขึ้นใหม่สำเร็จจุลฉว่งในวันอังคาร แรม 1 ค่ำ เดือน 4 ปีชวี่ จุลศักราช 1288 (พ.ศ. 2470) ในการวางศิลาฤกษ์พระธาตุคายน้อย¹¹

7.2 ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม พระธาตุคายน้อยตั้งอยู่ที่บ้านสันทราย หมู่ที่ 1 ตำบลเวียงตาล อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง เส้นทางเดินทางไปพระธาตุคายน้อย ใช้เส้นทางถนนชูปเปอร์ไฮเวย์ลำปาง-เชียงใหม่ หมายเลข 11 ขับรถเลี้ยวไปทางหลวงชนบทหมายเลข ลป.2020 และไปทางหมู่บ้านสันทราย วัดพระธาตุคายน้อยจะอยู่ใกล้กับโรงเรียนบ้านสันทราย

7.3 ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม รูปทรงของพระธาตุศิลปะแบบล้านนา

¹¹ กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม 8, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2532), หน้า 17.

7.4 คติความเชื่อและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุ ประเพณีสร้างน้ำพระธาตุคายน้อย เดือน 9 แรม 8 ค่ำ (เดือนกรกฎาคม) ของทุกปี

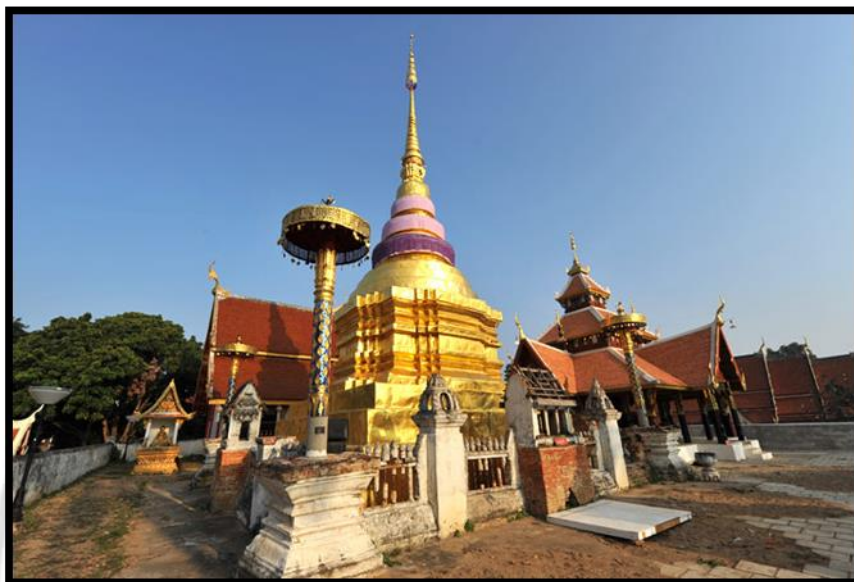

ภาพที่ 44 ชาวบ้านมีการจัดเตรียมสถานที่เพื่อประเพณีสร้างน้ำพระธาตุของวัดคายน้อย ตำบลเวียงตาลอำเภอห้างฉัตรจังหวัดลำปาง

7.5 สื่อของการเรียนรู้ สื่อของการเรียนเป็นสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ มี 6 สี เช่น ขาว เหลือง แสด แดง ชมพู และส้ม ลักษณะเท่าเมล็ดข้าวเปลือกข้าง เมล็ดข้าวสารหักครึ่งข้างเท่าเมล็ดงา หรือเมล็ดผักกาดก็มี นับรวมกันได้ 322,200 เมล็ด (ดวง) สำหรับผู้ที่สนใจในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับพระธาตุที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

7.6 สิ่งอำนวยความสะดวก สิ่งอำนวยความสะดวกของพระธาตุคายน้อย อำเภอห้างฉัตร เป็นสถานที่ที่อยู่นอกอำเภอเมืองลำปาง โดยการเดินทางควรใช้รถส่วนตัวมากกว่ารถประจำทาง เพื่อความสะดวกสบายต่อการไปสักการบูชา หรือถ้ามีความจำเป็นจริงๆ อาจจะเหมารถสองแถวสีน้ำเงิน เป็นรถสองแถวที่ให้บริการวิ่งตัวเมืองลำปางหรือบริการวิ่งในอำเภอห้างฉัตร สามารถขึ้นเรียกใช้บริการได้ตลอด ราคาบริการ 200-300 บาท หรือคิดเป็นอัตราเหมาไปท่องเที่ยวยังสถานที่ต่าง ๆ

8. พระธาตุปงสนุก วัดปงสนุก อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

ภาพที่ 45 พระธาตุปงสนุกวัดปงสนุก

8.1 ประวัติความเป็นมาของพระธาตุ

พระธาตุปงสนุก เป็นวัดโบราณวัดหนึ่งที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา และฝังลูกนิมิต เมื่อ พ.ศ. 2314 สันนิษฐานว่าวัดนี้คงสร้างขึ้นร่วมสมัยพระเจ้าอนันตยศเสด็จมาทรงสร้างเมืองเขลางค์ เมื่อ พ.ศ. 1223 บริเวณวัดปงสนุกตั้งอยู่ติดกำแพงเมืองเขลางค์รุ่นที่ 2 ด้านในจากการศึกษาสภาพสิ่งก่อสร้างเท่าที่ปรากฏปัจจุบันมีอาคารสถานก่อสร้างที่เก่าแก่ที่สุด คือเจดีย์และวิหารพระเจ้าพันองค์ซึ่งปรากฏในบันทึกมีการบูรณะครั้งหลังประมาณ 120 กว่าปีมาแล้วสิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นพยานวัตถุบ่งบอกถึงความเจริญรุ่งเรืองของวัดสืบทอดกันมาจากอดีตเป็นเวลาร้อยกว่าปีมาแล้ว วัดปงสนุก เดิมมีชื่อเรียกอยู่หลายชื่อ

ตามหลักฐานที่พบจารึกอยู่ในที่ต่างๆ มีอยู่ 4 ชื่อ คือ วัดศรีจอมไคลวัดศรีเชียงภูมิ, วัดคอนแก้ว, วัดพะยาว (พะเยา) ชื่อวัดทั้งหมดที่พบดูจะมี 2 ชื่อที่เกี่ยวกับประวัติของบ้านเมืองในอดีตที่ผ่านมา คือ ชื่อวัดพะยาว (พะเยา) และ ชื่อวัดปงสนุกด้วยเหตุการณ์เมื่อประมาณ พ.ศ. 2364 ทางเมืองนครลำปางและเมืองเชียงใหม่ได้ยกทัพเข้าตีเมืองเชียงแสนเมืองเชียงแสนได้สู้รบต่อต้านเป็นสามวันแต่สู้กำลังของเมืองลำปางและเชียงใหม่ไม่ได้เมืองเชียงแสนจึงแตกทางกองทัพจึงได้กวาดต้อนเอาชาวเชียงแสนลงมาสู่เมืองนครลำปางในชาวเมืองเชียงแสนเหล่านั้นได้มีชาวบ้านปงสนุก (เชียงแสน) รวมอยู่ด้วยส่วนชาวเมืองพะเยา เจ้าฟ้าเมืองพะเยาได้อพยพชาวพะเยาหนีข้าศึกพม่าคราว

เมืองพะเยาแตกลงมาสู่นครลำปางในช่วงเวลาใกล้เคียงชาวเมืองทั้งสองจึงถูกจัดแบ่งให้อยู่ทางฝั่ง เวียงเหนือของเมืองนครลำปาง โดยเฉพาะบริเวณวัดศรีเชียงภูมิ ด้วยเหตุนี้ชาวเมืองเชียงแสนและ ชาวเมืองพะเยาเมื่อมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ใหม่และไม่ทราบอนาคตของตนเองแต่ก็ยังรำลึกถึงบ้านเกิด เมืองนอนจึงได้อานามชื่อวัดและชื่อบ้านมาเรียกโดยชาวพะเยา (พะเยา) ก็เรียกวัดพะยาวบ้าน พะยาวชาวเชียงแสนก็เรียก วัดปงสนุก บ้านปงสนุก (ปัจจุบัน วัดปงสนุกในอ.เชียงแสนอันเป็น ชุมชนเดิมของบ้านปงสนุกลำปาง ก็ยังมีอยู่ตั้งอยู่บ้านหมู่ที่ 3 ต.เวียง อ.เชียงแสน จ.เชียงรายเป็น วัดโบราณมีอายุกว่า 500 ปี) สำหรับชาวพะเยา พอถึง พ.ศ.2386เจ้าหลวงมหาวงศ์ ขึ้นไปตั้งเมือง พะเยา เมื่อบ้านเมืองเป็นปึกแผ่นแล้วครุบาอินตะจัครจึงได้อพยพชาวพะเยากลับไปสู่บ้านเกิดเมือง นอนคงเหลือชาวพะเยาที่ไม่ยอมกลับไม่นานนักตรงกันข้ามกับชาวปงสนุกไม่มีการอพยพกลับไป ได้ยึดเอานครลำปางเป็นบ้านเกิดเมืองนอนที่สองดังนั้นชื่อวัดและชื่อหมู่บ้านก็คงเหลือไว้เรียกขาน กันเพียงชื่อเดียวว่า “ปงสนุก” トラบเท่าทุกวันนี้เป็นที่น่าสังเกตว่า วัดปงสนุก แยกเป็น 2 วัดทั้งที่ อาณาเขตก็ไม่กว้างขวางเท่าใด คือวัดปงสนุกเหนือ และ วัดปงสนุกใต้สาเหตุที่แยกคงจะมาจาก พระสงฆ์ สามเณรในอดีตจำนวนมากจึงแบ่งกันช่วยดูแลรักษาวัดแต่ถึงอย่างไรทั้ง 2 วัดนี้ก็ถือกันว่าเป็นวัดพี่วัดน้องอาศัยช่วยเหลือกันมาโดยตลอด¹²

8.2 ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม พระธาตุปงสนุก หรือวัดปงสนุกเหนือตั้งอยู่ในเขต ตำบล เวียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปางเป็นวัดสำคัญคู่กับจังหวัดลำปางมาช้านาน

8.3 ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม พระธาตุปงสนุก ลักษณะทั่วไปของเจดีย์อาจ แบ่งออกได้เป็นสามส่วน ส่วนล่างสุดเป็นฐานเขียงสี่เหลี่ยมจัตุรัสซ้อนลดหลั่นขึ้นไปสามชั้น ส่วนตรงกลางเป็นทรงสี่เหลี่ยมสูงย่อมุมไม้สิบสอง เสมือนเป็นค้ำยันส่วนท้องไม้ที่คั่นระหว่างบัว คว่าบัวหงายให้สูงขึ้น และส่วนบนสุดเป็นรูปเจดีย์ทรงกลมตั้งอยู่ สันนิษฐานกันว่าพระธาตุเจดีย์ วัดปงสนุกอาจได้รับการปฏิสังขรณ์หลายครั้งในระยะหลัง ส่วนความเป็นมาของวัดปงสนุก ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างขึ้นเมื่อใด น่าจะมีอายุอยู่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 21 แผนผังของ พระเจดีย์ และพระอุโบสถมีลักษณะผิดไปจากสมัยโบราณ เนื่องจากในพุทธศตวรรษที่ 25 ได้มี การเปลี่ยนพระวิหารหลังเดิมให้เป็นพระอุโบสถ และสร้างพระวิหารขึ้นใหม่ ทำให้แผนผังผิดไป จากเดิมคือพระเจดีย์และพระวิหารต้องตั้งอยู่ในแกนเดียวกัน

¹² กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม 8, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2532), หน้า 120.

8.4 คติความเชื่อและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุ ประเพณีสมโภชพระธาตุเจดีย์ ซึ่งตรงกับเดือนยี่เหือน ขึ้น 1 ค่ำ (ประมาณเดือนตุลาคม ถึง เดือนพฤศจิกายน) หรือ (เดือน 2 หรือเดือนยี่) ประเพณีสงฆ์พระธาตุวัดปงสนุกมีการสวดเบิก 9 วาร เทศนาธรรมตลอดครึ่งเป็นประจำทุกปี

ภาพที่ 46 งานสงฆ์พระธาตุของวัดปงสนุก ในวันที่ 3 พฤศจิกายน 2556
ที่มา พระน้อย นรุตตโม ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปงสนุก

8.5 สื่อของการเรียนรู้

ปัจจุบัน “วัดปงสนุก” ได้กลายเป็นแหล่งรวมของสิ่งสำคัญหลายอย่างที่ทรงคุณค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรมสถาปัตยกรรม มากมาย อาทิ พระพุทธรูปไม้ เสาหงส์ ชุ่มประตู่โงง ภาพพระบฏเขียนเรื่องพระเวณสันดรบนผ้าและกระดาษสา หีบธรรมโบราณและธงช้างเผือกขนาดใหญ่ ในสมัยรัชกาลที่ 6 ซึ่งทางวัดได้นำมารวมไว้เป็นพิพิธภัณฑ์งานศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมที่สำคัญ อันปรากฏอยู่ที่วัดนี้ได้แก่ พระธาตุศรีจอมไคล และวิหารพระเจ้าพันองค์ ซึ่งในอาคารหลัง จะได้รับการบูรณะอย่างถูกหลักวิชาการ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านปงสนุก ซึ่งในปัจจุบันนี้ ชุมชนบ้านปงสนุก ได้กลายเป็นห้องเรียนสำหรับหน่วยงานต่างๆ เป็นจำนวนมาก เพื่อจะทำให้เกิดคุณค่าและความสำคัญต่อการอนุรักษ์โบราณสถานต่อไปในอนาคต

8.6 สิ่งอำนวยความสะดวกอำนวยความสะดวก

วัดป่าสนุก มีสถานอยู่ใกล้ในตัวอำเภอเมืองลำปาง เป็นสถานที่เดินทางสะดวกสบาย โดยรถส่วนตัวและรถประจำทาง คือรถสี่ล้อสีน้ำเงิน ความสะดวกสบายต่อสถานที่ มีห้องน้ำที่สะอาด ปลอดภัย สถานที่จอดรถสะดวกสบายและง่าย

ในส่วนของการเดินทางภายในลำปางสะดวกสบาย นักท่องเที่ยวสามารถเลือกใช้บริการยานพาหนะต่างๆ ได้หลายรูปแบบตามความเหมาะสม ได้แก่ รถม้า ยานพาหนะโบราณที่จัดไว้รองรับนักท่องเที่ยว มีคิวจอดประจำอยู่หลายแห่ง คือ บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดหลังเก่า บนถนนบุญวาทย์ บริเวณหน้าโรงแรมลำปางเวียงทอง และหน้าโรงแรมทิพย์ช้าง ราคาค่าบริการอยู่ที่ 150-200 บาท ใช้เวลาประมาณครึ่งชั่วโมง เหมาะไปท่องเที่ยวยังสถานที่ต่างๆ ในตัวเมือง หรือรถสองแถวสีน้ำเงิน เป็นรถสองแถวที่ให้บริการวิ่งตัวเมืองลำปาง จุดจอดครรถ เช่น สถานีขนส่ง สถานีรถไฟ สามารถขึ้นเรียกใช้บริการได้ตลอด ราคาบริการ 30-40บาท หรือคิดเป็นอัตราเหมาไปท่องเที่ยวยังสถานที่ต่าง ๆ

9. พระธาตุเสด็จ วัดพระธาตุเสด็จ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

ภาพที่ 47 พระธาตุเสด็จ วัดพระธาตุเสด็จ

9.1 ประวัติความเป็นมาของ

พระธาตุชาดุดีจั่ง สร้างเมื่อ พ.ศ. 1992 เป็นสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย เดิมชื่อวัดคอนโผยซึ่งหมายถึง พระบรมธาตุเปล่งรัศมีทุกวันพระให้ชาวบ้านเห็นประกอบพิธีผูกพัทธสีมา ประมาณ พ.ศ. 2501 เขตวิสุงคามสีมากว้าง 13 เมตร ยาว 23 เมตร

ตามตำนานพระธาตุเสด็จนี้ เกิดขึ้นสมัยเมื่อเมืองลำปางมีชื่อ ศรีนครชัย และล้มพะกับปะนคร ดังจะได้กล่าวถึงตำนานของวัดพระธาตุเสด็จอันมีอยู่ในใบลานดังต่อไปนี้หลังจากพระพุทธเจ้าได้นิพพานไปได้ 218 ปี พระยาศรีธรรมมาโกศกราช เสวยราชเป็นพระยาเจ้าเมืองอยู่ในชมพูทวีปประเทศอินเดีย ได้ให้ท้าวพระยาทั้งหลาย ทำมหาเจดีย์ 82,000 ดวง และโปรดให้ชุมนุมพระอรหันต์ทั้งหลายและให้ช่างค่าได้ทำโกฏทองคำ ช่างเงินทำโกฏเงิน ช่างแก้วทำโกฏแก้ว แล้วเอาพระธาตุของพระพุทธเจ้าบรรจุไว้ในโกฏทั้ง 3 แล้วทำการฉลองสักการบูชากันเป็นการใหญ่ครบ 7 วัน แล้วพร้อมกันอธิษฐานว่า “เมื่อพระพุทธองค์มีพระชนม์มอยู่ได้เสด็จไปสู่ที่ใดก็ขออาราธนาให้พระบรมธาตุ ไปสู่ที่นั่นเถิด” หลังจากนั้นพระธาตุของพระพุทธเจ้า ก็เสด็จลอยไปขึ้นสู่ทางอากาศลอยไปตามคำทำนายที่พระพุทธองค์ทำนายไว้ นั่นจึงได้มาประดิษฐานอยู่ที่คอยโผย (พะโผยหมายถึงที่ดวงพระธาตุเปล่งรัศมีที่ลอยลอยตามอากาศขึ้นๆลงๆ) ที่แห่งหนึ่ง (ตรงที่ตั้งวัดพระธาตุเสด็จในปัจจุบัน)¹³

9.2 ที่ตั้งและเส้นทางคมนาคม พระธาตุเสด็จตำบลบ้านเสด็จอำเภอเมืองลำปางโดยเส้นทางทางหลวงหมายเลข 1 ถ.พหลโยธิน ถนนซูเปอร์ไฮเวย์ลำปาง-งาว อยู่ห่างจากตัวเมืองไปตามเส้นทางลำปาง-งาว ประมาณ 19 กิโลเมตร แยกซ้ายตรงกิโลเมตร ที่ 17 เข้าไปประมาณ 2 กิโลเมตร วัดพระธาตุเสด็จเป็นโบราณสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดลำปาง

9.3 ลักษณะทางศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม พระธาตุเจดีย์พระธาตุเสด็จสร้างในสมัยเจ้าหาญแต่ทอ้ง ในปี พ.ศ. 1992 บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีลักษณะรูปเป็นเจดีย์แบบล้านนา ทรงกลมฐานสี่เหลี่ยม ศิลปะสมัยเชียงแสน คือ กว้าง 7 วา สูง 15 วา มีฐานสี่เหลี่ยมย่อมุมสูง มีบั๊งมาลัย องค์ระฆังและปล้องไฉนหุ้มทองจังโกทั้งองค์ มองดูเหลืองอร่ามเป็นประกายสวยงาม มองเห็นแต่ไกล

¹³อุดม อมรจักร, ตำนานสังเขป วัดพระธาตุเสด็จ, (เชียงใหม่ : พิมพ์ครั้งที่ 5, 2544), หน้า 4-31.

9.4 คติความเชื่อและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุ

คติความเชื่อ ในการสร้างวัดของวัดพระธาตุเสด็จ โดยมีแผนผังการสร้างวัดมีลักษณะเป็นภูมิจักรวาล คือมีพระธาตุเจดีย์เป็นสถาปัตยกรรมอันเป็นศูนย์กลางของวัด มีถาวรวัตถุประเภทอื่นๆ เช่น วิหาร ศาลา กำแพงแก้ว เป็นสถาปัตยกรรมบริวาร มีลานเดินในวัดที่เกลี่ยลงด้วยทรายอุปมาเป็นมหาสมุทรสี่ทิศ เพื่อให้ผู้คนเดินด้วยเท้าเดินได้ช้าลง เหมือนการเดินทางในมหาสมุทรที่ว่าจะถึงฝั่งก็กินเวลานานหลายเดือน แม้ในปัจจุบันจะมีการเทคอนกรีตทับพื้นลานเดินจนหมดแล้ว การเดินทางมหาสมุทรในทางพระพุทธศาสนา อุปมาด้วยการเวียนว่ายตายในวัฏสงสาร ประดุจภูมิจักรวาลในทางศาสนาพราหมณ์ ที่มีภูเขาสัตตบริภัณฑ์ทั้ง 7 มีภูมิเขาสินธุ เป็นหลักมีภูเขบริภัณฑ์อื่นๆอีก 6 ลูก เป็นบริวาร ภูเขาสัตตบริภัณฑ์ทั้ง 7 เป็นที่สถิตของเหล่าทวยเทพ และตั้งอยู่กลางมหาสมุทร¹⁴

9.5 สื่อของการเรียนรู้ วัดพระธาตุเสด็จมีคุณค่าและความสำคัญแห่งหนึ่งของลำปาง ดังนี้

1. มีวิหารลานนา สกุลช่างลำปางเก่าแก่ คือ วิหารสุวรรณ โคมคำ ถือเป็นตัวอย่างของสถาปัตยกรรมที่จะศึกษาได้
2. เป็นที่มีความสำคัญในประวัติศาสตร์ คือ พระเจ้าหอคำดวงทิพย์ ผู้ครองนครลำปาง ในฐานะเทียบเท่ากษัตริย์ทรงยศลาผนวชและบูรณะหุ้มทองจังโกรอบองค์พระธาตุเจดีย์
3. เป็นวัดหนึ่งใน 2 วัดของเมืองลำปางที่เป็นที่เชื่อว่าประดิษฐาน พระบรมสารีริกธาตุของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีตำนานและเรื่องเล่าเกี่ยวกับแสงของพระบรมสารีริกธาตุ เช่นเดียวกับวัดพระธาตุลำปางหลวง จึงมีประชาชนทั้งในจังหวัดลำปางและใกล้เคียงให้ความเลื่อมใสศรัทธาและเคารพนับถือมากวัดหนึ่ง
4. วิหารสุวรรณ โคมคำประดิษฐานพระพุทธรูปทองคำหน้าตักกว้าง 40 นิ้ว เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิ

¹⁴ อุดม อมรจักร, ตำนานสังเขป, เรื่องเดียวกัน, หน้า 33.

9.6 สิ่งอำนวยความสะดวก

สิ่งอำนวยความสะดวกของพระธาตุเสด็จ อำเภอเมืองลำปาง เป็นสถานที่ที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองลำปาง แต่การเดินทางควรใช้รถส่วนตัวมากกว่ารถประจำทาง เพื่อความสะดวกสบายต่อการไปสักการบูชา หรือถ้ามีความจำเป็นจริงๆ อาจจะเหมารถสองแถวสีน้ำเงิน เป็นรถสองแถวที่ให้บริการวิ่งตัวเมืองลำปางหรือบริการวิ่งรถสองแถวอำเภอพิชัย สามารถขึ้นเรียกใช้บริการได้ตลอดราคาบริการ 100-200 บาท หรือคิดเป็นอัตราเหมาไปท่องเที่ยวยังสถานที่ต่าง ๆ

5.2 แนวทางการจัดการเส้นทางเพื่อการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุสำคัญของจังหวัดลำปาง

หัวข้อนี้เป็นการเสนอแนวทางจัดการเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และแสวงบุญพระธาตุสำคัญของจังหวัดลำปาง ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อต่างๆ ดังนี้

5.2.1 เส้นทางเพื่อการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และแสวงบุญพระธาตุสำคัญของจังหวัดลำปาง

รูปแบบของเส้นทางเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุสำคัญของจังหวัดลำปางครั้งนี้ ได้จัดการให้เป็นเส้นทาง 1 เส้นทาง เพื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และแสวงบุญพระธาตุสำคัญ 9 แห่ง ของจังหวัดลำปาง ภายในหนึ่งวัน ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับความเชื่อของพุทธศาสนิกชนชาวไทยที่ต้องการทำบุญสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์จำนวน 9 แห่ง ให้สำเร็จภายใน 1 วัน เพื่อให้ประสบผลสำเร็จในสิ่งที่ปรารถนาและเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต

ทั้งนี้เส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประวัติศาสตร์และแสวงบุญพระธาตุสำคัญ 9 แห่ง ของจังหวัดลำปาง จะเริ่มต้นจากพระธาตุคอนเต้า วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม อำเภอเมืองลำปาง พระธาตุปงสนุก วัดปงสนุก อำเภอเมืองลำปาง พระธาตุเจดีย์ขาว วัดเจดีย์ขาว อำเภอเมืองลำปาง พระธาตุเสด็จ วัดพระธาตุเสด็จ อำเภอเมืองลำปาง และพระธาตุม่อนพระยาแช่ อำเภอเมืองลำปาง จากนั้นเดินทางต่อไปที่พระธาตุคอกน้อย อำเภอห้างฉัตร และต่อไปที่พระธาตุลำปางหลวง วัดพระธาตุลำปางหลวง อำเภอเกาะคา พระธาตุไหล่หินหลวง วัดไหล่หินหลวง อำเภอเกาะคา และพระธาตุจอมปิง วัดพระธาตุจอมปิง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

5.2.2 รายการ (Program) การเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และแสวงบุญพระธาตุสำคัญของจังหวัดลำปาง

จากรูปแบบของเส้นทางเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุสำคัญของจังหวัดลำปางครั้งนี้ ที่ได้จัดการให้เป็นเส้นทาง 1 เส้นทาง เพื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และแสวงบุญพระธาตุสำคัญ 9 แห่ง ของจังหวัดลำปาง ภายในหนึ่งวัน ผู้ศึกษานำมาจัดเป็นโปรแกรมหรือรายการของการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และแสวงบุญพระธาตุสำคัญของจังหวัดลำปาง ซึ่งจะมีลักษณะเป็นเส้นทางเดียว ที่สามารถเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวได้ภายใน 1 วัน มีรายละเอียดดังนี้

ช่วงครึ่งวันเช้า ประมาณเวลา 8.00 - 12.00 น.

- จุดเริ่มต้นที่ วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาคารม สักการะพระธาตุบรมธาตุดอนเต้าพระธาตุศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองโบราณนครลำปางยุคแรกหรือสมัยหริภุญไชย รวมทั้งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ซึ่งวัดแห่งนี้เคยเป็นสถานที่ที่ประดิษฐานของพระมหามณิรัตน์ปฏิมากรหรือแก้วมรกตซึ่งปัจจุบันประดิษฐานอยู่ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพฯ ตลอดจนสถาปัตยกรรมล้านนาและพม่าในวัดแห่งนี้

- เดินทางต่อไปยังพระธาตุปงสนุก วัดปงสนุกพระธาตุศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองโบราณนครลำปางยุคสองหรือสมัยล้านนา วัดปงสนุกเป็นวัดเก่าแก่มีสถาปัตยกรรมอันงดงาม ซึ่งได้รับรางวัล Asia-Pacific Heritage Awards of Merit 2008 จากองค์กร UNESCO

- เดินทางต่อไปพระธาตุเจดีย์ขาว วัดเจดีย์ขาวหลัง พระธาตุศักดิ์สิทธิ์ของเมืองนครลำปางยุคหลังหรือสมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นวัดที่งดงามแห่งหนึ่งของจังหวัดลำปางโดยความหมายของคำว่า “ขาว” แปลว่า “ยี่สิบ” เป็นวัดที่มีเจดีย์ 20 องค์ ศิลปะล้านนาผสมพม่า เชื่อกันว่าใครนับเจดีย์ได้ครบ 20 องค์ ถือว่าเป็นคนมีบุญ ช่างหมู่เจดีย์เป็นที่ประดิษฐาน “พระพุทธรูปทันใจ” รอบๆ เจดีย์เป็นปูนปั้นรูป 12 นักษัตร

- ต่อจากนั้นเดินทางไปสักการะพระธาตุเสด็จ วัดพระธาตุเสด็จ ซึ่งเป็นพระธาตุศักดิ์สิทธิ์และสำคัญของเมืองนครลำปางมาแต่โบราณ ที่มีตำนานกล่าวว่า สร้างขึ้นในสมัยพระนางจามเทวี เมื่อประมาณ 1300 ปีมาแล้ว ภายในวัดยังมีพระพุทธรูปสำคัญและพระอุโบสถ ตลอดจนวิหารในศิลปะล้านนาที่มีคุณค่า

- ต่อไปยังพระธาตุม่อนพระยาแซ่ วัดม่อนพระยาแซ่ พระธาตุศักดิ์สิทธิ์อันเป็นที่เคารพสักการะของชาวลำปางมาแต่โบราณ ตั้งอยู่บนยอดเขาตอยงามทางทิศตะวันออกของเมืองนครลำปาง ซึ่งมีประวัติความเป็นมาเกี่ยวข้องกับพระสุพรหมฤๅษีและพราณเขลาองค์ในการสร้างเมืองนครลำปาง

พักรับประทานอาหารกลางวัน ที่ตัวเมืองลำปาง

ช่วงบ่ายประมาณเวลา 13.00 น. - 17.00 น.

- เดินไปสักการะพระธาตุคอกน้อย ตำบลเวียงตาลอำเภอห้างฉัตร ตามเส้นทางถนนสายลำปาง - เชียงใหม่ พระธาตุคอกน้อย เป็นพระธาตุศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพสักการะของประชาชนในเขตอำเภอห้างฉัตรและใกล้เคียงมาแต่โบราณ ซึ่งในแต่ละปีจะมีงานบุญประจำปีสักการะพระธาตุ

- จากนั้นเดินทางไปพระธาตุลำปางหลวง วัดพระธาตุลำปางหลวง อำเภอเกาะคา สักการะพระธาตุศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองนครลำปางมาตั้งแต่โบราณ และสักการะพระแก้วดอนเต้า พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ของจังหวัดลำปาง ภายในวัดแห่งนี้ยังปรากฏศิลปะสถาปัตยกรรมต่างๆ ภายในวัด ที่ถือได้ว่าเป็นแหล่งรวมศิลปะล้านนายุคทอง ที่มีชื่อเสียงและปัจจุบันเป็นสถานที่เรียนรู้และท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดลำปาง

- เดินทางไปพระธาตุไหล่หิน วัดไหล่หินหลวง อำเภอเกาะคา พระธาตุสำคัญอีกแห่งหนึ่งของอำเภอเกาะคา ที่ศักดิ์สิทธิ์และมีชื่อเสียง เป็นวัดที่สวยงามและมีคุณค่าในทางศิลปะสถาปัตยกรรมล้านนาที่มีชื่อเสียง

- พระธาตุจอมปิง วัดพระธาตุจอมปิง อำเภอเกาะคา เป็นพระธาตุศักดิ์สิทธิ์และมีชื่อเสียงอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดลำปาง

- จบรายการเดินทางกลับ

5.2.3 สื่อการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

หัวข้อนี้เป็นการเสนอสื่อการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและเกิดประสิทธิภาพของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และแสวงบุญพระธาตุสำคัญของจังหวัดลำปาง ตามเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุสำคัญในจังหวัดลำปาง ซึ่งในที่นี้ผู้ศึกษาเสนอแนวทางการจัดทำสื่อการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2 ประเภท คือ

1. แผนที่เส้นทางการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และแสวงบุญพระธาตุสำคัญของ จังหวัด

ลำปาง

ภาพที่ 48 แผนที่เส้นทางการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และการแสวงบุญพระธาตุสำคัญในจังหวัดลำปาง

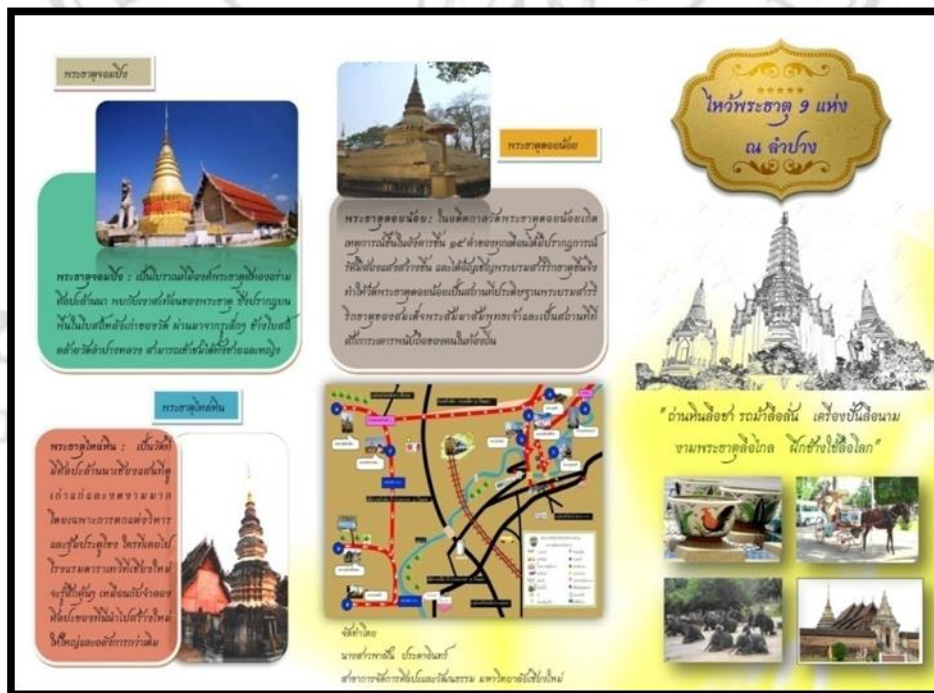
ภาพที่ 49 แผนที่ด้านหลังบอกระยะทาง

2. แผนที่แนะนำเส้นทางการเรียนรู้ประวัติศาสตร์และแสวงบุญพระธาตุสำคัญของจังหวัด

ลำปาง

ภาพที่ 50 แผนที่ไหว้พระ 9 แห่ง

ภาพที่ 51 แผนที่ไหว้พระธาตุ 9 แห่ง (ต่อ)